ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI

ERGENLİK DÖNEMİNDE BAĞLANMA, ÖZERKLİK VE ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELEK ÖZDEMİR

ANKARA
Haziran, 2016

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI

ERGENLİK DÖNEMİNDE BAĞLANMA, ÖZERKLİK VE ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Melek ÖZDEMİR

Danışman: Prof. Dr. Müge ARTAR

ANKARA

Haziran, 2016

ONAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne;

Melek ÖZDEMİR'in hazırladığı " Ergenlik Döneminde Bağlanma, Özerklik ve Öznel İyi Oluş İlişkilerinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı / Eğitim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan Prof. Dr. Müge ARTAR(Danışman)

Üye Prof. Dr. Figen ÇOK

Üye Yrd. Doç. Dr. Eylem Gökçe TÜRK

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 27/06/2016 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca …/…/20.... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail GÜVEN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik bilgiler ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Melek ÖZDEMİR

ÖNSÖZ

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan değerli hocam Prof.Dr. Müge ARTAR'a, yine her zaman desteğini yanında hissettiğim Prof. Dr. Figen ÇOK' a, değerli katkılarından dolayı Yrd. Doç.Dr. Eylem TÜRK'e çok teşekkür ederim.

Çalışmam sırasında veri toplamam sürecinde okullarda bana ev sahipliği yaparan ve ölçeklerimin uygulanmasında bana destek olan sevgili meslektaşlarıma çok teşekkür ederim.

Sevgili eşim, hayat arkadaşım Yalçın ÖZDEMİR'e bana verdiği destekten ve gösterdiği sabırdan dolayı teşekkür ederim.

ÖZET

ERGENLİK DÖNEMİNDE BAĞLANMA, ÖZERKLİK VE ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

Özdemir, Melek

Yüksek Lisans, Eğitim Psikolojisi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Müge ARTAR

Haziran 2016, xi + 79 sayfa

Ergenlik, bebeklik döneminden sonra, bireylerin fiziksel, bilişsel ve sosyal duygusal alanda çok hızlı değişim yaşadıkları bir dönemdir. Bu dönemde, ergenin yerine getirmek zorunda olduğ pek çok gelişim görevi vardır ve bu görevleri yerine getirirken ergen pek çok ruhsal zorlanmayla karşı karşıya kalmaktadır. Bu zorlanmalar da ergenlerin iyi oluşlarını etkilemektedir. Bu araştırmada, anne ve babaya güvenli bağlanmanın ve özerkliğin öznel iyi oluş üzerindeki doğrudan etkilerini ve anne babaya güvenli bağlanmanın özerklik aracılığı ile öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 2014 - 2015 yılında Aydın il merkezinde bulunan ortaokul ve liselere devam eden 346 (200 kadın, 146 erkek) öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmada, anne ve babaya bağlanmayı ölçmek amacıyla Ebeveyn ve Akranlara Bağlanma Envanteri, ergenlerin özerkliğe ilişki algılarını ölçmek için Ergen Özerklik Ölçeği, öznel iyi oluşu ölçmek için Yaşam Doyumu Ölçeği ve Pozitif ve Negatif Duygulanım Çizelgesi (Pozitive and Negative Affect Scale, PANAS) kullanılmıştır. Araştırmanın sorularına yanıt vermek amacıyla veriler AMOS 21.0 paket programı kullanılarak önce doğrulayıcı faktör analizi yapılmış daha sonra yapısal eşitlik modellemesi tekniğiyle araştırma sorusunda yer alan model test edilmiştir.

Araştırma sonuçları anne babaya güvenli bağlanmanın ve özerkliğin öznel iyi oluş üzerindeki doğrudan etkilerinin, ayrıca anne babaya güvenli bağlanmanın öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisinin (kısmi aracılık etkisinin) anlamlı olduğunu göstermiştir. Bulgular, anne babaya bağlanma ve özerkliğin ergenlerin öznel iyi oluşlarına katkısı bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik , bağlanma, özerklik, öznel iyi oluş

ABSRACT

THE RELATIONSHIPS BETWEEN ATTACHMENT, AUTONOMY AND SUBJECTIVE WELL BEING IN ADOLESCENCE

Özdemir, Melek

Master Thesis, Program of Educational Pschology

Thesis Advisor: Müge ARTAR, Professor Dr.

June 2016, xi + 79 pages

Adolescence is a period in which individuals experiences lots of rapid changes in physical, cognitive and social- emotional areas. In this period, adolescents have to overcome some developmental tasks and they sometimes face to some emotional difficulties while they are challenging. These difficulties affect subjective well being of adolescents. The main aim of this study is to investigate the direct effect of secure attachment to parents and autonomy on subjective well being and indirect effect of secure attachment to parents on subjective well being through autonomy. The participants of the research consist of 346 secondary (200 female, 146 male) and high school student who study at different schools at city center of Aydın in 2014- 2015 academic year. In the present research, in order to measure the degree of parent attachment, Parent and Peer Attachment Scale, to measure autonomy , Adolescent Autonmy Scale, to measure subjective well being score, Life Satisfaction Scale, Positive and Negative Affect Scale (PANAS) were used. Primarily confirmatory factor analysis was carried out then structural models in the research questions are tested with structural equatin modelling technique by using AMOS 21 program.

The results of the study demonsrated that direct effects of secure attachment to parent and autonomy on subjective well being and indirect effect (partial mediation) of secure attachment to parent on subjective well being through autonomy were significant between. The findigs were discussed in the context of contribution of attachment to parent and autonomy to the adolescent's subjective well being in adolescence.

Keywords: Adolescence, attachment, autonomy, subjective well being.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ONAY ..... **ii**
TEZ BİLDİRİMİ ..... **iii**
ÖNSÖZ ..... **iv**
ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
ÇİZELGELER LİSTESİ ..... **x**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xi**
BÖLÜM 1 ..... **1**
GİRİŞ **1**
1.1. Problem 1
1.2. Amaç 5
1.3. Önem 6
1.4. Sayıltılar 7
1.5. Sınırlılıklar 7
1.6. Tanımlar 8
1.7. Kısaltmalar 8
BÖLÜM 2 ..... **9**
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR **9**
2.1. Öznel İyi Oluş 9
2.2.Özerklik 12
2.2.1. Ayrılma Bireyselleşme Olarak Özerklik 15
2.2.2. Öz Belirleme Olarak Özerklik 16
2.3. Bağlanma 17
2.3.1.Bağlanma Kuramının Temelleri 17
2.3.2. İçsel Çalışan Modeller 19
2.3.3.Bağlanma Stilleri 20
2.3.4.Ergenlerde Bağlanma 22

2.4.İlgili Araştırmalar 24
2.4.1.Bağlanma ve Öznel İyi Oluş İle İlgili Araştırmalar 24
2.4.2.Bağlanma ve Özerklik İle İlgili Araştırmalar 27
2.4.3.Özerklik ve Öznel İyi Oluş İle İlgili Araştırmalar 29
2.4.4.Bağlanma, Özerklik ve Öznel İyi Oluş İle İlgili Araştırmalar 31
BÖLÜM 3 33
YÖNTEM 33
3.1. Araştırma Modeli 33
3.2. Evren ve Örneklem 34
3.3.Veri Toplama Araçları 36
3.3.1. Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Ölçeği 36
3.3.2. Ergen Özerklik Ölçeği 37
3.3.3 Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği 38
3.3.4. Yaşam Doyumu Ölçeği 38
3.4.Verilerin Analizi 39
3.5.İşlem 41
BÖLÜM 4 42
BULGULAR VE YORUMLAR 42
4.1.Gözlenen Değişkenlere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Değişkenler Arası Korelasyonlar 43
4.2.Ölçme Modeline ilişkin bulgular ve yorumlar 44
4.3. Yapısal Modele ait bulgular ve yorumlar 46
4.3.1.Yapısal Modele Ait Doğrudan ve Dolaylı Etkileri İçeren Kısmi Aracılık Etkisine İlişkin Bulgular ve Yorumlar 46
4.3.2 Yapısal Modele Ait Dolaylı Etkileri İçeren Tam Aracılık Etkisine İlişkin Bulgular ve Yorumlar 47
BÖLÜM 5 50
SONUÇ VE ÖNERİLER 50
5.1 Sonuç 50
5.2.Öneriler 54

5.2.1.Araştırmacılara yönelik öneriler 54
5.2.2.Uygulamacılara yönelik öneriler.....55
KAYNAKÇA 56
EKLER.....71
EK A Kişisel Bilgi Formu.....72
EK B Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Ölçeği 73
EK C Ergen Özerklik Ölçeği 75
EK D Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği.....76
EK E Yaşam Doyumu Ölçeği 77
EK F Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü Ölçek Uygulama İzin Belgesi 78
EK G Özgeçmiş.....79

ÇİZELGELER LİSTESİ

SAYFA

Çizelge 1. Demografik değişkenler için tanımlayıcı istatistikler.....35

Çizelge 2. Ortalama, Standart Sapma ve Gözlenen Değişkenler Arası Korelasyonlar ...43

Çizelge 3. Ölçme Modeli 45

Çizelge 4. Yapısal model: Standardize edilmiş değerler 47

Çizelge 5. Anne babaya bağlanmanın öznel iyi oluş üzerine olan standardize edilmiş dolaylı etkileri ve model tarafından açıklanan toplam varyanslar 48

ŞEKİLLER LİSTESİ

SAYFA

Şekil 1. Bağlanma, Özerklik ve Öznel iyi Oluşa İlişkin Teorik Model 5

Şekil 2. Dörtlü bağlanma modeli 21

Şekil 3. Yapısal model (Standartlaştırılmış doğrudan etkiler 49

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problemi tartışılarak tanımlanmış, amaçları oluşturulmuş, önemi belirtilmiş, sayıltıları, sınırlılıkları ortaya konulmuş, tanımlara ve kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem

Öznel iyi oluş, olumlu ruh sağlığının bir göstergesi olarak pozitif psikoloji açısından son yıllarda araştırılan önemli konulardan biridir ve yaşam kalitesinin temel boyutudur. Pozitif psikoloji bireyi olumlu duygu, değer ve davranışları açısından ele almaktadır. Ancak, ergenler üzerine yapılan çalışmalar genellikle riskli davranışları içeren olumsuz ruh sağlığı üzerine odaklanmıştır. (Gardner ve Steinberg, 2005; Steinberg, 2004). Alanyazında olumlu ergen gelişiminin ve bu gelişime etki eden faktörlerin incelenmesinin görece ihmal edildiği anlaşılmaktadır. Oysa ki ergenlerin önemli bir bölümü ergenlik dönemini sağlıklı bir şekilde atlatmaktadır. Anne baba ergen ilişkileri ve ruh sağlığı gibi çeşitli göstergeler açısından ergenlik dönemini açıklamaya çalışan kuramların ve görgül çalışmaların çoğunluğu ergenlik döneminde yaşanan ergen ile ebeveynleri arasındaki çatışmaya odaklanmasına karşın ergenler ile anne babaları arasında çoğunlukla olumlu ilişkiler gözlenmektedir (Steinberg, 2007). Örneğin, çocukluk döneminde aileleri ile olumlu ilişkilere sahip olanların sadece %5'inin ergenlikte önemli sorunlar yaşadığı belirtilmektedir (Steinberg, 2007). Bu anlamda bireyin güçlü yanlarını inceleyen pozitif psikoloji akımı; bireylerin güçlü yanlarının desteklenmesine, olumlu yaşantılar deneyimlemelerine ve öznel iyi oluşlarını geliştirici etmenlere odaklanmayı önemsemektedir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000).

Bir psikolojik kavram olarak öznel iyi oluş, herhangi bir ruh sağlığı sorununun olmamasından çok, olumlu bazı özelliklere sahip olmayı önemsemektedir. Bu anlamda herhangi bir ruh sağlığı sorununa sahip olmama üzerine odaklanan geleneksel sağlık kavramsallaştırması bir kişinin iyi oluşunu tam olarak yansıtmamaktadır (Diener, 1994).

1950’ li yıllarda ortaya atılan öznel bakış açısı bireylerin iyi oluşlarını değerlendirmede nesnel bakış açısına önemli bir alternatif olmuştur. Bireylerin yaşam kalitesi dışsal ve nesnel olarak ya da içsel ve öznel olarak değerlendirilmektedir. Nesnel bakış açısından bireyler diğerleri tarafından zenginlik, gelir, eğitim düzeyi, mesleki saygınlık, sağlık durumu veya uzun yaşama gibi ölçütlere göre değerlendirilmektedir. Zengin, eğitim düzeyi yüksek ve uzun ömürlü ülkelerin ve toplumların veya bireylerin yüksek yaşam kalitesine ve yüksek kişisel iyi oluşa sahip oldukları düşünülmektedir. Öznel iyi oluş bireyin öznel olarak hayatını tüm yönleriyle kendinin değerlendirmesine dayanmaktadır. Yapılan değerlendirmeler öznel değerlendirmeler olduğu için bireylerin iyi olma hali öznel iyi oluş olarak kavramsallaştırılmıştır. Bir başka ifadeyle öznel iyi oluş; bireylerin yaşamlarını bilişsel ve duyuşsal olarak değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Diener, 1984; Diener, Kesebier ve Lucas , 2008 ; Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999; Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002). Bilişsel boyut genel anlamda bireyin kendi yaşam doyumu hakkında ne düşündüğünü ya da bireyin bir bütün olarak kendi yaşamından olan memnuniyetini ifade eder. Duyuşsal boyut duyguları, duygu durumlarını ve hisleri ifade eder.

Yaşam doyumu ve olumlu/olumsuz duyguların birleşmesinden oluşan öznel iyi oluş pozitif psikoloji alanında son yıllarda yoğun bir şekilde ilgilenilen konulardan biridir çünkü öznel iyi oluşun zaman içinde kararlılık gösterdiğini (Diener ve diğerleri, 1999), sağlığı etkilediğini (Okun, Stock, Haring ve Witter, 1984) ve yaşam kalitesine katkısı olduğunu (Diener ve Chan, 2011) ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. İnsan yaşamı üzerinde önemli bir etkisi olan öznel iyi oluşa katkısı olan değişkenlerin belirlenmesi ergenlere sunulacak yardım hizmetlerinde önemli görünmektedir. Bu anlamda aile ile kurulan bağlanma ilişkisinin (Mikulincer ve Shaver, 2007b; Steinberg, 2001) ve bu bağlanma ilişkisi içinde gelişen ergen özerkliğinin (Deci ve Ryan, 2000) ergenlerin iyi oluşlarını etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu çalışmalarda ortaya konmuştur.

Ergenlik önemli psikososyal değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde güvenli bağlanma olarak ele alınan anne baba ve ergen arasında kurulan duyarlılılığa ve desteğe dayalı bir ilişkinin bir yandan ergenlerin kendi yaşamları ile ilgili seçimler yapmasına olanak tanırken bir yandan da ergenlerin sağlıklı gelişimleri ile ilişki

gösterdiğine yönelik kanıtlar bulunmaktadır (Ryan ve Lynch, 1989). İnsanlar iyi oluşlarını çevreleri ile ilişkileri üzerine oluşturabilirler. Bir başka ifadeyle çevresindeki önemli kişilerle kurdukları ilişkiler ve bu ilişkilerde psikolojik gereksinimlerin karşılanma derecesine göre insanlar kendi hayatları üzerinde değerlendirmeler yaparlar ve ruh sağlıkları da bu değerlendirmelerden etkilenir (Reis, Sheldon, Gable, Roscoe ve Ryan, 2000). Bu bağlamda hem özerkliğin gelişimi hem de çocuğun öznel iyi oluşu ile ilgili olarak incelenen en önemli etmenlerden biri de anne baba ve çocuk arasındaki bağlanma ilişkidir.

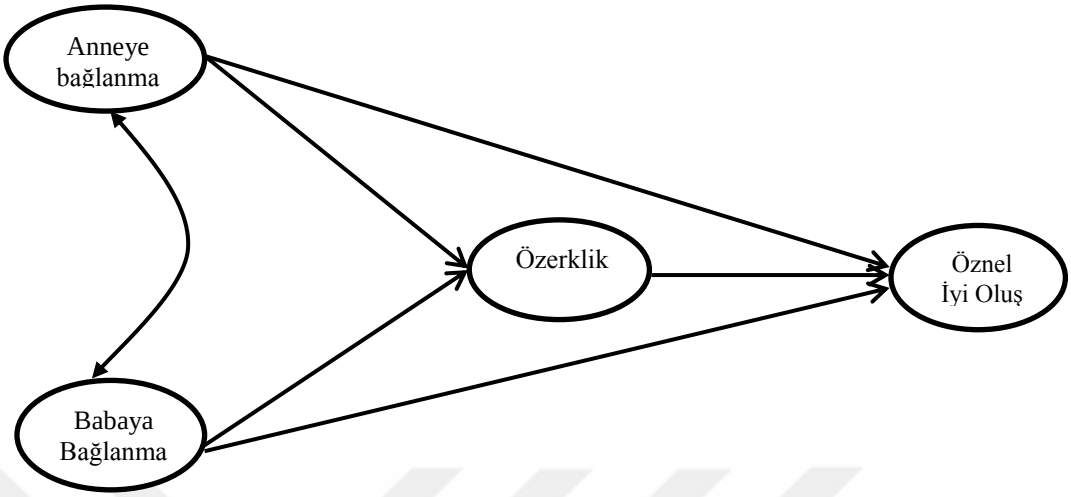
Bağlanma kuramına göre (Bowlby, 1969; Ainsworth, 1989) çocuğa bakım veren kişi çocuğun ihtiyaçlarına sürekli ve uygun olarak tepki verirse çocuk güvenli bağlanma geliştirmektedir. Küçük çocukların keşfetme davranışına bu güven ilişkisi temel oluşturmaktadır. Burada çocuk kendi başına bazı davranışlarda bulunabilmekte, yardım ve destek gerektiğinde annesine dönebilmektedir. Yakınlık arama ve güven gibi kavramlar ergenlik dönemi için de geçerlidir. Ergenlerin keşfetme davranışı için anne babayı güven temeli olarak görmeye ve stres durumlarında onlardan destek almaya devam ettiğini gösteren araştırma sonuçları bunu desteklemektedir (Allen ve Land, 1999; Kerns, Klepac ve Cole, 1996). Bağlanma kuramına dayanarak sıcak ve destekleyici anne baba ergen ilişkisinin özerkliğin gelişimi için ideal ortamı sağlayacağı ileri sürülebilir. Bağlanma figürü, ergenin bağımsız düşünebilmesi ve hareket edebilmesi ve aynı zamanda gerektiğinde yardım ve destek alması için güven kaynağı oluşturmaktadır.

Özerklik ergenlik döneminin önemli gelişim görevlerinden biri olarak görülmektedir (Blos, 1967). Özerklik, bireyin ergenlik döneminde kendi davranış ve duygularını yönetebilmedeki artış ve bağımsız karar almanın artması gibi konuları içeren önemli gelişimsel konulardan biri durumundadır. Ergenlik döneminde gelişen özerklik, ergenin geleceğe yönelik kararlarının nasıl alanacağını ve bunlar hakkında ne hissedeceğini ve nasıl hissedeceğini etkilemektedir. Bu anlamda özerklik ergenlerin iyi oluşu için önemli gelişimsel konulardan biri durumundadır (Deci ve Ryan, 2000).

Özerkliği aileden ayrılma olarak gören psikodinamik yaklaşım aileden duygusal olarak kopmanın ergenlik döneminde sağlıklı gelişim üzerinde önemli rolü olduğunu kabul etmektedir. Psikoanalitik kurama göre sağlıklı ergenlerin kişisel görüşlerinin

ailelerininkinden farklı olduğunu fark etmesi ve kendi davranışlarını kontrol etmeyi anne babaya bağımlı olmadan öğrenmeleri gerekir (Freud, 1958 ; Akt. Steinberg ve Silverberg, 1986). Birçok gelişim psikoloğu ve sosyal psikolog tarafından benimsenen diğer bakış açısı ise özerkliği kendi kendini yönetme ya da kendi davranışlarının başlatıcısı olma olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşımı benimseyen araştırmalarda anne babayla süren bağlılık ilişkisinin ergenin psikososyal gelişimi (kimlik, sosyal beceri, iyi oluş) için önemli olduğu gösterilmiştir (Ryan ve Deci, 2000). Bazı araştırmalar ergenin başarması gereken temel gelişim görevinin bir yandan ailesini gelişimini destekleyen güvenli bir üs olarak görmeye devam ederken bir yandan da kendi yaşamını şekillendirmede aktif olması olarak belirtmektedir (Allen, Hauser, Bell ve O'Connor, 1994; Ryan ve Lynch, 1989). Buna göre bağlanma ve özerklik ergen gelişiminin iki önemli alanıdır ve ergenlerin öznel iyi oluşları ile olumlu ilişkiler göstermektedir (Nickerson ve Nagle, 2005; Ryan ve Deci, 2000). Geçmiş çalışmalarda anne babayla kurulan güven temeline dayalı ilişkinin (Kenny ve Gallagher, 2002; Noom, Dekovic ve Meeus, 2001) ve kendi davranışlarını başlatabilme ve yönetebilmenin (Deci ve Ryan, 1987; Noom, Dekovic ve Meeus, 1999) ergenlik döneminde psikososyal uyumla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Buraya kadar tartışılan kuramlar ve araştırma sonuçları özetlenecek olursa psikoanalitik yaklaşımlar ergenlik döneminde sağlıklı gelişim için ergenin anne babasından ayrışarak özerklik geliştirmesi gerektiğini, son zamanlardaki görgül bulgular ise anne babaya bağlı kalınarak gelişen özerkliğin ergenlerin iyi oluşunu olumlu yönde etkileyeceğini ileri sürmektedir. Bu kuramsal ve görgül bulgulara dayanarak bu çalışmada anne babaya güvenli bağlanmanın, ergenlerde özerklik gelişimi ve öznel iyi oluş üzerindeki doğrudan etkileri ve anne babaya güvenli bağlanmanın öznel iyi oluş üzerinde özerklik aracılığı ile oluşan dolaylı etkisi incelenmiştir (Şekil 1). Ayrıca, bağlanma, özerklik ve iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkilerin katılımcıların cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bu çalışmada oluşturulan yapısal modeldeki ilişkiler kadın ve erkek katılımıcılar için test edilmiştir. Ancak, örtük değişkenler arasındaki ilişkilerin kadınlar ve erkekler arasında nasıl farklılaştığına yönelik yeterince görgül bulgu olmaması nedeniyle cinsiyete yönelik hipotez kurulmamıştır.

Şekil 1. Teorik model: Bağlanma, Özerklik ve Öznel iyi Oluş Arasındaki İlişkiler

1.2 Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, anne babaya bağlanmanın ve özerkliğin öznel iyi oluş üzerindeki doğrudan etkilerini ve anne babaya bağlanmanın özerklik aracılığı ile öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisini incelemektir. Bu amaçla aşağıdaki hipotezler kurulmuştur.

a. Ergenlerin anne ve babaya güvenli bağlanma puanları özerklik puanları ile olumlu yönde anlamlı ilişki gösterecektir.
b. Ergenlerin anne ve babaya güvenli bağlanma puanları öznel iyi oluş puanları ile olumlu yönde anlamlı ilişki gösterecektir.
c. Ergenlerin özerklik puanları öznel iyi oluş puanları ile olumlu yönde anlamlı ilişki gösterecektir.
d. Anne babaya güvenli bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide özerkliğin aracılık etkisi vardır.

Bu araştırmada; bağımlı değişken öznel iyi oluş, bağımsız değişken ise bağlanmadır. Aracı değişken ise özerkliktir.

1.3.Önem

Ergenlik dönemi bedensel, toplumsal, zihinsel açıdan farklı değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu değişim döneminde ergenin yerine getirmek zorunda olduğu çeşitli gelişim görevleri vardır. Bu gelişim görevlerini yerine getirirken ergenler birtakım ruhsal zorlanmalarla ve uyum sorunlarıyla karşılaşabilmektedir. Bireyin iyi oluşunun yüksek olmasının baş etme gücünü arttırdığını (Diener, 1994) gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Bu nedenle iyi oluşa etki eden değişkenlerin araştırılması ergenlere sunulan psikolojik yardım hizmetlerinin kalitesini arttırmak açısından önemlidir.

Ergenlik döneminde özerkliğin gelişimi sağlıklı bir şekilde yetişkinliğe geçişin ve olumlu ruh sağlığının, yüksek öz-saygının, olumlu benlik algısının ve içsel güdülenmenin de göstergesi olarak ele alınmaktadır (Zimmer-Gembeck, 2001). Aileyle yakın bağları sürdürerek ve başkalarından destek alarak özerkliğin gelişimi gençlerin gelişimi için önemli bir gelişim görevi olarak görülmektedir. Bu çalışmada güvenli aile ilişkileri içinde kazanılan özerkliğin ergenlerin iyi oluşu açısından öneminin gösterilmesi sağlıklı ergen gelişimine yol göstermesi açısından alanda çalışan uygulamalara önemli yol gösterecektir. Bir başka ifadeyle okullarda rehberlik ve psikolojik danışma servisleri tarafından anne babalara yönelik gerçekleştirilecek olan çalışmalarda araştırmanın sonuçlarından yararlanılabilir.

İlköğretimin sonu ile lise yıllarının başlamasına denk gelen ergenlik dönemi, akademik beklentilerin yükseldiği, sınav kaygısının yaşandığı ve gelecekle ilgili kararsızlıkların ve belirsizliklerin yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Bağlanma, özerklik ve öznel iyi oluş ergenlerin akademik başarılarını da etkilemektedir. Özerklik, bağlanma ve öznel iyi oluş konusunda yapılmış çalışmalarda (Noom ve diğerleri, 1999) özerklik düzeyleri yüksek olan ve anneye güvenli bağlanan ergenlerin akademik yeterlikleri de yüksek bulunmuştur. Bu sebepten dolayı da araştırmanın sonuçları eğitimin değişik kademlerinde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine katkı sağlayacaktır.

Türkiye' de, ergenlerde hem bağlanma hem de özerklik ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Alanyazında; bağlanma ve öznel iyi oluş , temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelendiği

çalışmalar bulunmaktadır (Bayraktar, Sayıl ve Kumru, 2009; İlhan ve Özbay, 2010; Eryılmaz, 2011; Kocayörük, 2009; Türkdoğan ve Duru, 2012; Nigar, 2014). Bu araştırmanın ayırt edici yanı Türkiye' de ergenlerde bağlanmanın ve özerkliğin öznel iyi oluşa etkisini eş zamanlı olarak ortaya koymasıdır. Bu anlamda da bundan sonra yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi ve farklı bir yaklaşım sunması açısından önemlidir.

1.4. Sayıltılar

Araştırmanın sayıltıları aşağıda verilmiştir.

1. Araştırmaya katılan öğrenciler araştırmada kullanılan ölçek ve form maddelerine samimi ve doğru yanıtlar vermişlerdir.

1.5.Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2014- 2015 Eğitim-Öğretim yılında Aydın il merkezindeki ortaokulların 8.sınıfına ve yine aynı il merkezinde bulunan liselere devam eden 346 katılımcıyla sınırlı tutulmuştur.
2. Araştırma, Ebeveyn ve Akranlara Bağlanma Envanterinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
3. Araştırma, Ergen Özerklik Ölçeğinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
4. Araştırma, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeğinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
5. Araştırma, Yaşam Doyumu Ölçeğinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
6. Araştırmada, verilerin sadece ergenlerin kendisinden toplanması bir sınırlılıktır.

1.6. Tanımlar

Bağlanma: Bebeklik döneminde, anne veya bebeğe ilk bakım veren kişi arasında kurulan , çocuğun sağlıklı toplumsal ve davranışsal gelişim gösterebilmesinin temelini oluşturan ve yaşamın diğer zamanlarında ve özellikle de yetişkinlikte kurulacak yakın ilişkileri etkilemesi beklenen güçlü duygusal yakınlık olarak tanımlanmıştır (Bowlby,1969).

Özerklik: Kişinin ailesi ile ilişkisel bağlarını sürdürerek, ailesinin destekleyici rehberliğinde, sosyal sorumluluklarını da yerine getirmeye devam ederken bir yandan da kendi davranışlarını yönetebilme ve kendi kararlarını alabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Collins, Gleason ve Sesma, 1997b).

Öznel İyi Oluş: Bireyin yaşamının tüm boyutlarını değerlendirmesi ve bu değerlendirme sonucunda yaşamından aldığı genel doyum düzeyinin tanımlanmasıdır (Diener, 2000) . Öznel iyi oluş; bilişsel ve duyuşsal olmak üzere iki temel boyutta değerlendirilmektedir. Yaşam doyumu öznel iyi oluşun bilişsel boyutunu oluşturmaktadır. Olumlu ve olumsuz duygulanım ise öznel iyi oluşun duyuşsal boyutunu oluşturmaktadır. Bu araştırmada olumlu duygu puanlarının yüksek olması, olumsuz duygu puanlarının düşük olması ve yaşam doyumu puanlarının yüksek olması öznel iyi oluş olarak değerlendirilmiştir.

1.7. Kısaltmalar

Y. E. M : Yapısal Eşitlik Modeli

S.H. : Standart Hata

K.O. : Kritik Oran

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ilk olarak öznel iyi oluş ve ilişkili olduğu kavramlara yer verilecektir. Daha sonra öznel iyi oluş üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri olduğu düşünülen bağlanma ve özerklikle ilgili kuramsal bilgiler yer alacaktır.

2.1. Öznel İyi Oluş

Antik çağdan ve hatta ondan öncesinden günümüze kadar insanoğlu "iyi yaşam" kavramının doğasını merak etmiştir. "Hayatı yaşanabilir kılan nedir?", "Kaliteli yaşam nasıl olur? gibi sorunların cevabı tarih sürecinden beri hep aranagelmiştir. Başkalarının nasıl değerlendirdiğinin dışında, kişinin kendi yaşamı hakkındaki duygu ve düşüncelerinin olumlu olması bu sorulara verilebilecek cevaplardan biridir. Bu olgu "öznel iyi oluş" olarak adlandırılmıştır ve insanın kendi yaşamı ile ilgi öznel olarak iyi, mutlu ve yaşanabilir olarak yaptığı değerlendirmeleri içermektedir (Akt. Diener, 1984).

Pozitif psikoloji alanında yapılan çalışmalar mutluluk ve iyi oluş kavramları üzerinde yoğunlaşmaktadır. İyi oluş kavramı, psikolojik olarak optimum düzeyde işlevselsellik ve deneyim kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Ryan ve Deci, 2001). Literatüre bakıldığında öznel iyi oluş (Diener, 1984, 1994) ve psikolojik iyi oluş (Ryff ve Singer, 1998) olarak iki tür iyi oluştan bahsedilmektedir. Psikolojik iyi oluş bireylerin kişisel gelişimi ve kendini kabulü olarak tanımlanmıştır (Ryan, Huta, Deci, 2008; Ryff ve Singer, 1998) ve bireylerin yaşamlarının her alanından doyum sağlama ve kendi potansiyellerinin farkına varma ve potansiyellerini gerçekleştirmeyi temel amaç olarak gören anlamsal (eudaimonick) yaşam tarzıyla ilişkilendirilmiştir (Ryan ve Deci, 2001; Ryan ve diğerleri, 2008). Psikolojik iyi oluş mutluluğun bireylerin kendi potansiyellerine ulaşması ile mümkün olacağını savunmaktadır ve hayatın anlamı, aydınlanma, amaç ve gelişim kavramlarına vurgu yapmaktadır. Waterman (1993)'a göre psikolojik iyi oluş kişinin kendi doğrularına göre yaşamasıdır. Bu yaşam tarzı hayatın

anlamına, kendini gerçekleştirmeye ve kendi yaşamının kontrolünü sağlamaya vurgu yapmaktadır.

Öznel iyi oluş, bireyin yaşamından keyif alması ve memnun olmasıdır ve mutluluğun yaşamın temel amacı olarak görüldüğü hazsal (hedonik) yaşam kavramıyla ilişkilendirilmektedir (Ryan ve Deci, 2001; Oishi, Schimmack ve Diener, 2001; Ryan ve diğerleri, 2008). Hedonik iyi oluş ya da hazcı yaklaşım diye de adlandırılan bakış açısı zevk ve doyum kavramlarına vurgu yapmıştır ve geniş çapta öznel iyi oluş olarak araştırılmıştır. Yaşam doyumunun yüksek olması, olumlu duyguların çokluğu ve negatif duyguların azlığı öznel iyi oluşu oluşturmaktadır (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985). Olumlu duygulanım neşeli, heyecanlı, mutlu, enerjik ve istekli gibi duyguların hissedilmesini içermektedir. Olumlu duygulanımın fazla olması bireyin öznel iyi oluşunu yüksekliğininin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Olumsuz duygulanım ise üzüntü, korku, öfke, kaygı, bıkkın ve değersizlik gibi duyguların hissedilmesini içermektedir. Olumsuz duygulanımın fazla olması ise bireyin yaşamından fazla memnun olmadığının, mutsuz olduğunun ya da iyi oluş düzeyinin düşük olduğunun göstergelerindendir (Diener, 2000). Öznel iyi oluş basit anlamıyla sıklıkla söylenen " İyi hissediyorum" ve "Mutluyum" gibi söylemlerle ifade edilebilir (Schwarz ve Strack, 1999).

Alanyazında öznel iyi oluşun açıklanmasında pek çok farklı değişkenin ele alındığı görülmektedir. Örneğin, yaş (Horley ve Lavery 1995; Diener ve diğerleri, 1999), cinsiyet (Wood, Rhodes ve Whelan, 1989; Ryff, 1989), gelir (Diener, 1984), fiziksel sağlık (Diener, 1984), eğitim düzeyi (Veenhonven, 1994 Akt. Morsünbül), kişilik (Diener ve diğerleri, 1999), sosyal ilişkiler (Diener ve Fujita, 1995), evlilik ilişkileri (Diener ve diğerleri, 1999), kültür (Biswas- Diener, Diener ve Tamir, 2004), dini inanç (Diener ve diğerleri, 1999), özsaygı (Diener ve Diener, 1995), psikolojik gereksinimler (Cihangir-Çankaya, 2005) , özerklik ve kimlik biçimlenmesi (Morsünbül, 2011) öznel iyi oluş ile ilişkisi araştırılan önemli değişkenlerdir.

Öznel iyi oluşu yordayan temel değişkenlerden biri temel psikolojik gereksinimlerin alt boyutu olan özerklik gereksiniminin karşılanmasıdır (Deci ve Ryan, 2000; Niemiec ve Ryan, 2009; Patrick, Knee, Canevello, ve Lonsbary, 2007; Ryan ve Deci, 2000; Wentzel, Barry ve Caldwell, 2004). Ergenlik dönemi bilişsel, sosyal,

duygusal ve bedensel alanda pek çok değişimin yaşandığı bir dönemdir. Bu hızlı gelişim sürecinde ergenlerin yerine getirmek zorunda oldukları pek çok gelişim görevi vardır. Bu görevlerden en önemlilerinden biri de özerkliktir. Özerklik öz belirleme kuramına göre temel psikolojik gereksinimlerden biri durumundadır (Deci ve Ryan, 1985, 2000). Öz belirleme kuramı son yıllarda pozitif psikoloji ve öznel iyi oluş ile ilgili araştırmalara temel dayanak oluşturan bir kuramdır. Kişiler arası ilişkiler, aile, eğitim, spor, ruh sağlığı gibi pek çok alanda yapılan araştırmalarda da kullanılmaktadır (Black ve Deci, 2000; Deci ve Ryan, 1985; Fortier, Vallerand ve Guay; 1995; Niemiec ve Ryan, 2009; Ryan ve Deci, 2000; Wentzel ve diğerleri, 2004).

Öz belirleme kuramına göre bütün kültürlerdeki insanlar için evrensel olan özerklik, ilişkililik ve yetkinlik olmak üzere üç temel psikolojik gereksinim vardır. Kurama göre bu gereksinimler evrenseldir ve bu gereksinimlerin karşılanması bireylerin kişisel gelişimi, sosyal yaşama uyumu ve öznel iyi oluşları için gereklidir (Deci ve Ryan, 1985; Ryan ve Deci, 2000). Bütün insanların psikolojik sağlığı, optimum düzeyde gelişimi ve yaşama aktif olarak katılımı bu gereksinimlerin karşılanıp karşılanmaması ile doğrudan ilişkilidir. Bundan dolayı, bu gereksinimler öğrenilmiş değildir, hepsi insan doğasının vazgeçilmez unsurlarıdır. Cinsiyete, zamana ve kültüre göre değişmemektedir ve optimum düzeyde işlevselliği arttırmaktadır. Bu bağlamda, bu gereksinimlerin karşılanmaması durumunda bireylerin yaşama aktif katılamaması, yabancılaşma, işlevlerinin bütüncül olamaması ve ruh sağlığı sorunları yaşamaları mümkündür (Chirkov, Ryan, Kim ve Kaplan, 2003).

Yeterlik, kişinin yaşamının istediği şekliyle sürdürebilmesi için çevresiyle etkili ve güçlü etkileşim kurma gereksinimi olarak tanımlanmaktadır (White, 1959).

İlişkisellik en genel anlamıyla çevresindeki diğer önemli kişilerle yakın olma ve bu kişiler tarafından anlaşılma gereksinimidir (Baumeister ve Leary, 1995).

Özerklik, ise kişinin kendi eylemlerini başlatma ve kendi eylemlerini organize edebilme gereksinimidir (deCharms, 1968 Akt. Niemiec ve Ryan, 2009). Öz belirleme kuramında özerklik kavramı bağımsızlık anlamına gelmemektedir. Kişi kendi iradesiyle hareket ettiği ve kendi eylemlerini kendisi belirlediği sürece başkalarına bağlı olmayı da tercih edebilir (Deci, La Guardia, Moller, Scheiner ve Ryan, 2006). Bu çalışmada kurulan model gereği öz belirleme kuramına göre karşılanması gereken üç

gereksinimden sadece özerklik ele alınmıştır, bu nedenle bundan sonraki bölümlerde özerklikle ilgili bilgiler sunulacaktır.

Özerklik özellikle ergenlik dönemi için en çok ele alınan gereksinimdir. Öz belirleme kuramında özerklik, bir davranışı kendi iradesiyle yapma ve kişinin davranışlarındaki kendilik onayıdır (Ryan ve Deci, 2006) ve baskıcı olmayan, destekleyici aile yaklaşımlarıyla desteklenmesi gerekir. Ergenlikle birlikte hızlı bedensel ve zihinsel gelişimin, genişleyen sosyal ilişkilerin, artan haklar ve sorumlulukların sonucunda özerklik talebi artmaktadır. Kendine güven ve karar verme becerilerdeki artış, ergenlerin benlik algısı ve kimlik kazanmadaki kademeli sağlamlaşma ve duygular, davranışlar ve bilişlerdeki öz düzenleme özerklik gelişimini desteklemektedir. Bu alanların herhangi birinde meydana gelebilecek bir başarısızlık ergenlerde davranış problemlerine ve farklı zorluklara neden olabilmektedir (Allen, Hauser, Bell ve O'Connor, 1994; Allen, Hauser, Eickholt, Bell ve O'Connor, 1994 ; Baltes ve Silverberg, 1994; Blos, 1979 (Akt. Steinberg and Silverberg). ; Chen ve Dornbusch, 1998; Erikson, 1968 ; A. Freud, 1958 (Akt. Steinberg ve Silverberg, 1986). ; Ryan, Deci ve Grolnick, 1995). Bu anlamda ergenlik döneminde özerkliğin sağlıklı şekilde gelişimi önemli gelişimsel konulardan biri durumundadır.

2.2. Özerklik

Özerklik (autonomy) kavramı latince "autos" (öz) ve "nomos" (yönetim) kelimelerinden oluşmaktadır. Özerklikle ilgili tanımların çoğu kişinin kendi kendini yönetme yeterliliğini göstermeye çalışmaktadır. Özerklik tanımlamalarından bazıları özerkliğin gelişimini kişinin kendisine bağlı bir süreç olarak ele almıştır. Örneğin Ryan ve arkadaşlarına (1995) göre özerklik bireyin tamamen kendisi tarafından başlatılan ve yönetilen eylemler olarak görülmektedir. Bazıları da özerkliği ergenlerin sosyal ilişkileri açısından ele almıştır. Örneğin Anna Freud'un (1958) tanımlamasında özerklik aile bağlarından ve kontrolünden kopma olarak ele alınmıştır (Akt. Steinberg ve Silverberg, 1986). Bazı tanımlamalar çocukluk bağımlılıklarından kurtulmayı vurgularken bazıları seçim yapma, amaç belirleme, kendi davranış, duygu ve bilişini düzenleme üzerine vurgu yapmaktadır. Son zamanlarda bu tanımlamaların çeşitli yönleri bir araya

getirilerek özerklik tanımlanmaktadır. Buna göre özerklik, aileyle ilişkilerin sürdüğü ancak aynı zamanda da kişinin kendi kararlarını aldığı, kendi kendini güdüleyebildiği bir gelişim süreci olarak tanımlanmaktadır (Collins ve diğerleri, 1997b).

Özerklik çoğunlukla davranışsal, duygusal ve bilişsel özerklik olarak ele alınmaktadır (Sessa ve Steinberg, 1991). Özerkliğin davranışsal boyutu kendi kendini yönetmeyi, kendi davranışlarını düzenlemeyi ve kendi kararlarını almayı ve uygulamayı içeren aktif ve bağımsız bir işleyişi tanımlamaktadır (Feldman ve Rosenthal, 1991; Sessa ve Steinberg, 1991). Bir başka ifadeyle, davranışsal özerklik kişinin kendi kendine hareket etme kapasitesini kapsamaktadır.

Erikson özerkliği kavramsallaştıran ilk kuramcılardandır (Erikson, 1968). Erikson'a göre psikososyal gelişimin ikinci evresinin temel gelişimsel görevi özerkliğe karşı kuşku ve utanç krizinizin başarılı bir şekilde çözülmesidir. Erikson'un psikoanalitik modeline göre, bebeklikte ortaya çıkan kendi eylemlerini düzenleyebilme çocuğa yeni bir özgürlük sağlamaktadır. Yürümeye, kendi kendine yemek yemeye çalışma, tuvalet eğitimi gibi girişimler özerklik isteğinin göstergeleridir. Böylece, 1-3 yaşları arasındaki bu gelişme çocuğun özerkliğini etkilemektedir. Çocuğun kendi kendine davranmayı öğrenmesi anlamına gelen Erikson'un özerklikle ilgili kavramsallaştırması davranışsal özerklik olarak sınıflandırılabilir (Beckert, 2005).

Bilişsel özerklik kendi kendine güven duygusu, kişinin kendi yaşamını kontrol edebileceği inancı ve sosyal etkilerden bağımsız olarak karar alabileceği ile ilgili öznel duygular açısından tanımlanmaktadır (Sessa ve Steinberg, 1991; Brown, Mounts, Lamborn ve Steinberg, 1993). Duygusal özerklik ise aileden bağımsızlaşma ve bireyleşme olarak tanımlanmaktadır. Bu boyutta aileyle olan ilişkilerin niteliği değişmekte ve aileyle ilgili daha olgun bir algılama oluşmaktadır (Steinberg ve Silverberg, 1986). Özerkliğin bu üç boyutu ergenlik döneminde artmaktadır. Daha fazla bağımsız hareket etme isteği ve daha az anne baba kontrolü beklentisi de ergenlikten yetişkinliğe geçiş sürecinde artmaktadır. Yapılan araştırmalarda ergenlerin bu dönemde kendilerini daha özerk hissettiklerine dair bulgulara ulaşılmıştır (Greenberger, 1984; Greenberger ve Sorenson, 1974).

Özerkliği tutumsal, duygusal ve işlevsel özerklik olarak ele alan çalışmalar da bulunmaktadır (Noom, 1999). Tutumsal özerklik, "farklı seçenekleri görüp, bunlar

arasından karar verme ve amaç belirleyebilmeyi" ifade eder ve bu boyutla özerklik bilişsel bir süreç olarak değerlendirilir; duygusal özerklik "amaçları belirlerken başkalarının düşüncelerine başvurmanın yanında kişinin kendi düşüncelerine ve tercihlerine güvenmesi" , işlevsel özerklik ise "kişinin amacına ulaşabilmesi için strateji belirlemesi" olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada özerklik Noom'un kavramsallaştırması açısından ele alınmıştır.

Gelişim ve güdülenme konusunda yapılan araştırmalara göre özerklik ergenlik döneminin en önemli gelişim görevlerinden biridir (Hill ve Holmbeck, 1986; Ryan ve LaGuardia, 2000). Ailelerin de bu süreçteki en önemli görevleri ise çocuklarının özerklik gelişimlerini desteklemeleridir. Fakat ailelerin bu süreçte çocuklarını destekleyip desteklemediği ve eğer desteklemişse bunun nasıl tanımlanacağı ve değerlendirileceği konusunda fikir ayrılıkları bulunmaktadır (Hmel ve Pincus, 2002; Zimmer-Gembeck ve Collins, 2003). Bazı gelişim psikologlarına göre özerklik desteği ailenin ergenin bağımsızlığını teşvik etme olarak tanımlansa da (Gray ve Steinberg, 1999; Silk, Morris, Kanaya ve Steinberg, 2003), öz belirleme kuramında ailenin özerklik desteği ergenin kendi ilgi, ihtiyaç ve değerleri doğrultusunda karar almalarını cesaretlendirme olarak kavramsallaştırılmıştır (Deci ve Ryan, 2000; Grolnick, 2003). Gelişim psikologlarına göre bağımsızlığın desteklenmesi optimum düzeyde işlevselliğin bir göstergesi olsa da, öz belirleme kuramı temel alınarak yapılan kavramsallaştırmada (Soenens ,Vansteenkiste, Lens, Luyckx, Goossens, Beyers ve Ryan, 2007) ergenlerin kendi iradeleriyle yaptıkları eylemleri desteklemenin onların iyi oluşları üzerinde bağımsızlıklarını desteklemekten daha temel bir etkiye sahip olduğu ve ailelerini kendi iradeleriyle yaptıkları davranışları desteklediğini düşünen ergenlerin de kendi kararlarını şekillendirmede daha etkili olduğu öne sürülmüştür.

Özerklik, gelişim psikolojisi alanında tanımı ve işlevsel rolü ile ilgili tartılışılan en önemli konuların başında gelmektedir (Zimmer-Gembeck ve Collins 2003). Ancak, var olan kuramsal bilgiler ve son zamanlardaki kavramsallaştırmalar ve artan görgül araştırmalar ışığında özerklikle ilgili iki temel bakış açısının olduğu görülmektedir (Van Petegem, Beyers, Brenning ve Vansteenkiste, 2013). Aşağıda ergenlik döneminde özerklik gelişimi ile ilgili bazı kuramsal açıklamalara yer verilmiştir.

2.2.1. Ayrılma Bireyselleşme Olarak Özerklik

Özerklik, ergenlik döneminin yerine getirilmesi gereken en önemli gelişim görevlerinden biridir. Özerklikle ilgili yapılan ilk tanımlar özerkliği ergenin ailesi ile ilişkisine verdiği bir ara olarak kabul etmekteydi (Blos, 1962; A. Freud, 1958, Akt. Steinberg ve Silverberg, 1986). Aileden uzaklaşma ve bağımlığı terk etme özerklik gelişiminin en önemli adımı olarak görülüyordu (Blos, 1967). Bu geleneğe göre özerklik gelişimi bir ayrışma ve bireyleşme sürecidir (Blos, 1979, Akt. Steinberg ve Silverberg, 1986). Özerklik için iki temel eylem gerekmektedir. Bunlardan birincisi ergenin ailesi ile arasına fiziksel ve duygusal olarak mesafe koymasıdır ve bu süreç ayrışma olarak adlandırılır. İkinci temel eylem ise ergenin ailesine tamamen bağlı olmadan ve onlara güvenmeden kendisi ile ilgili karar alma becerisinin gelişmesidir ve bireyleşme ve bağımsızlık olarak adlandırılır (Levy-Warren, 1999). İdeal koşullarda, bu sürecin, duygusal, bilişsel ve davranışsal alanda yüksek düzeyde bağımsız işlevsellikle sonuçlanması beklenir (Collins ve diğerleri, 1997b; Steinberg ve Silverberg, 1986). Yüksek bağımsızlığın karşıtı ise ergenin kendisi ile ilgili kararlarda ailesinin beklentilerine boyun eğmesi ve kararlarında onlara bağımlı olmasıdır.

Ayrılma-bireyleşme bakış açısına göre, duygusal olarak aileden ayrılma ve bu süreci izleyen bağımsız işlevsellik gelişimi olumlu gelişimsel sonuçlara yol açmaktadır (Blos, 1979, Akt. Steinberg ve Silverberg, 1986). Ancak, kuramın bu görüşü ampirik araştırmalar tarafından yeterince desteklenmemiştir. Örneğin, Steinberg ve Silverberg (1986) tarafından geliştirilen duygusal özerklik ölçeği kullanılarak yapılan araştırmalarda aileden ayrışmayı içeren duygusal özerkliğin olumsuz ergen işlevselliği ile olumlu ilişki gösterdiği bulunmuştur (Beyers ve Goossens, 1999). Araştırmalarda ayrıca duygusal özerkliği yüksek ergenlerin ailelerine karşı yüksek düzeyde güvensizlik duygusuna sahip oldukları da bulunmuştur (Ryan ve Lynch, 1989).

Çocukluk döneminde anne babasının değer yargılarını benimseyen birey, ergenlikte bilişsel gelişimin bir sonucu olarak alternatif düşünme becerisi geliştirir. Bunun sonucunda çocuklukta benimsediği değer yargılarını sorgulamaya başlar ve kendisi ile ilgili farkındalığı artar. Ergen anne babasının ve kendisinin değer yargıları arasında bir denge kurduğunda ve aileden fiziksel ve duygusal olarak uzaklaşmadan

sahip olduğu bireyleşme sayesinde başarılı bir özerklik geliştirir ve ruhsal olarak da daha sağlıklı olur.

2.2.2. Öz Belirleme Olarak Özerklik

Öz belirleme kuramında özerklik bir davranışı bireyin kendi iradesine dayanarak yapma duygusu olarak tanımlanmaktadır (Deci ve Ryan, 2000) ve içsel bir süreç olarak görülmektedir. Başka bir deyişle kurama göre özerk olmak ; kişinin kendi eylemlerini başlatması ve düzenlemesidir. Yüksek düzeyde özerkliğe sahip olan ergenler büyük oranda kendi eylemlerine kendileri karar verirler ve aldıkları kararların arkasında dururlar. Bu ergenler, kendi kendilerini yönetirler çünkü kendileri ile ilgili farkındalıkları yüksektir ve eylemlerini değer yargıları ve amaçları doğrultusunda gerçekleştirirler. Öz belirleme kuramında özerkliğin karşıtı bağımlılık değildir, heteronomidir. Heteronomi bireylerin kendi davranışlarının başkaları tarafından yönlendirildiği duygusunu yaşamasıdır (Chirkov ve diğerleri, 2003). Bağımsızlık olarak özerklik kavramsallaştırmasının aksine, öz belirleme bakış açısında özerklik, iradeli olarak bir davranışı yapma duygusu ve seçebilme özgürlüğüne sahip olmadır (Vansteenkiste, Zhou, Lens ve Soenens, 2005). Kendini çok özgür hisseden bireyler bile her zaman kendi iradeleriyle hareket edemeyebilirler. Bireyler ilgisizlikten dolayı bağımsız hareket edebilirler, isyan ettikleri bir şeyden dolayı bağımsız hareket edebilirler ya da bağımsızlık bir değer olarak teşvik edildiği için bu şekilde hareket edebilirler. Ancak kişi kendi iradesiyle bir davranışı yapmadığı sürece bu onun duygularını, gereksinimlerini ve ilgilerini yansıtmayacaktır. Benzer şekilde, öz belirleme kuramına göre, ergenlerde ailelerinin rehberlik ve desteğine güvenmeye istekli olduklarında, iradeli ve özerk bir şekilde bağımsız olabilirler.

Öz belirleme kuramına göre optimum düzeyde işlevsellik için özerklik duygusunun yaşanması ve seçebilme özgürlüğünün hissedilmesi çok önemlidir (Ryan ve Deci, 2002; Vallerand, 1997). Ayrıca, destekleyici ve baskıcı olamayan aile ortamlarında iradeli davranışların geliştiği araştırmalarla desteklenmektedir (Grolnick, 2003). Bu bulgular aynı zamanda iradeli davranışta bulunabilmenin aileden uzaklaşma ile paralel olarak ilerlemediğini ve aile çocuk ilişkisinin de bozulmasına neden olmadığı görüşünü desteklemektedir.

2.3. Bağlanma

Başlangıçta bebekler ve onlara bakım veren kişiler arasındaki bağı açıklamak için geliştirilen bağlanma kuramı, bireylerin yakın ilişkilerinin psikolojik iyi oluşları üzerindeki uzun süreli etkisini açıklamak için önemli bir kuram haline gelmiştir. Bağlanma kuramının temel çıkış noktası bireylerin duygusal olarak ulaşabildikleri bağlanma figürü olan kişilerle olan deneyimlerinin onların yaşamlarındaki güven duygularını ve başkalarıyla güvene dayalı ilişkiler kurmalarını şekillendirmesidir (Bowlby, 1980). Bakım veren kişilerle edinilen erken deneyimlerin bir sonucu olarak, bireyler kendilerinin içsel çalışma modellerini, diğerleriyle olan ilişkilerini ve daha sonraki yakın ilişkilerindeki beklentilerini oluştururlar (Bretherton, 1990). Özellikle stres dönemlerinde, kendilerine bakım veren kişiler duygusal olarak ulaşılabilir olduklarında, bireyler kendilerinin değerli olduğuna, başkalarının güvenilir olduğuna ve ilişkilerin de önemli ve değerli olduğuna dair içsel çalışma modelleri oluştururlar. Buna karşın, duyarsız bakım veren kişilerle deneyimleri olan bireyler kendileri, diğerleri ve ilişkilerle ilgili olumsuz çalışma modelleri oluştururlar. Bu modellerin bireylerin yaşamları boyunca benlik algılarını ve ilişkilere olan yaklaşımlarını şekillendirdiği düşünülmektedir (Bowlby, 1980).

2.3.1. Bağlanma Kuramının Temelleri

Bağlanma kuramı çocuklukta ve yetişkinlikte sergilenen yakın ilişki biçimlerini anlamak amacıyla John Bowlby tarafından geliştirilmiştir (Bowlbly, 1969). Bowlby bağlanma davranışını başka bir bireye karşı yakınlık arama ve sürdürme olarak tanımlamıştır.

Bağlanma kuramı en çok John Bowlby ve Mary Ainsworth ile birlikte anılmaktadır (Ainsworth ve Bowlby, 1991). Etolojinin, bilgi işleme kuramının, gelişim psikolojisinin ve psikoanalitik kuramın temel sayıtlılarından yola çıkarak John Bowlby kuramın temel ilkelerini oluşturmuştur. Bowlby, böylece bir çocuğun annesiyle kurmuş olduğu bağı ve çocuğun annesinde ayrılması ya da yoksun kalması gibi durumlarda yaşayacağı sıkıntılarla ilgili düşüncelerde devrim niteliğinde değişikliğe neden olacak

görüşünü ortaya koymuştur. Mary Ainsworth ise kullandığı yenilikçi metodoloji ile Bowlby' nin bazı görüşlerini ampirik olarak test etmekle kalmamış aynı zamanda teorinin genişletilmesine katkı sağlamıştır. Mary Ainsworth, Bowlby'nin kuramını ilk kez sistematik olarak sınayan kişidir. Ainsworth, Bowlby' nin kuramına davranışsal bir boyut kazandırarak, kuramın istatiksel olarak ölçülebilir hale gelmesini ve dolayısıyla bilimsel geçerlilik kazanmasını sağlamıştır. Ainsworth, bir bebeğin dünyayı keşfetmek için güvenli bir üs olarak gördüğü "bağlanma figürü" kavramını ortaya atmıştır ve bebeğin tepkilerine karşı gösterilen anne duyarlılığı ve bu duyarlılığın anne bebek bağlanma şekillerinin oluşumundaki rolünü biçimlendirmiştir (Bretherton, 1992).

Ainsworth ve arkadaşları (1978) " Yabancı Ortam" olarak bilinen deneysel çalışmalarıyla ilk kez Bowlby'nin kuramını labratuar ortamında, güvenli bağlanama ve güvensiz bağlanma arasındaki farkları ortaya koymak amacıyla sınamışlardır (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978). Bu çalışmada 12- 18 aylık çocuklar gözlemlenmiştir. Anne ve çocuklar önce rahat bir labratuar ortamına alınmıştır. Bu çalışmada, çocuklar önce kısa aralıklarla annelerinden ayrılmış, sonra bir yabancı ile yalnız bırakılmış ve sonra tekrar anneleri ile biraraya getirilmişlerdir. Çocukların ilk defa bulundukları bir ortamda anneden ayrıldıklarında, tekrar biraraya geldiklerinde ve bir yabancı ile yalnız kaldıklarında nasıl tepki verdikleri incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda Ainsworth ve arkadaşları tarafından bebeklik ve çocukluk dönemi için üç tür bağlanma biçimi olduğu ortaya konmuştur. Bunlar; güvenli (secure), kaygılı/ kararsız (anxious/ambivalant) ve kaçıngan (avoidant) bağlanmadır. Son iki bağlanma güvensiz bağlanma olarak adlandırılmaktadır.

Güvenli Bağlanma: Güvenli olarak sınıflandırılan çocuklar anneleri ile birlikteyken çevreyi araştırmada oldukça istekli davranmaktadırlar. Annelerinden ayrılıp yalnız kaldıklarında çok az kaygı yaşasalar da, anneleri ortama tekrar döndüğünde onunla yakın temas kurup tekrar ortamı araştırmaya devam etmektedirler.

Kaygılı/Kararsız Bağlanma: Kaygılı/ kararsız olarak sınıflandırılan çocuklar anneleriyle birlikteyken bile ortamı araştırmada istekli davranmamaktadırlar ve yabancılarla iletişimi reddetmektedirler. Anneden ayrılınca çok yoğun kaygı ve kızgınlık yaşamaktadırlar ve anneleri geri döndüğünde ise kolay kolay sakinleşmemektedirler.

Anneye hem yakın olmak istemektedirler hem de anneye karşı kızgınlık ve direnç içeren çift taraflı/ çelişik davranışlar sergilemektedirler.

Kaçıngan Bağlanma: Kaçınan olarak sınıflandırılan çocuklar annelerinden ayrıldıklarında çok az kaygı ve sıkıntı belirtisi göstermektedirler ve ortamı keşfetmeye devam etmektedirler. Anneleri ile biraraya geldiklerinde ise annelerinden uzaklaşarak, yakınlaşmayı reddetmekte ve dikkatlerini ortamdaki diğer nesne ve oyuncaklara yöneltmektedirler.

Bağlanma kuramına göre; çocuklarda bağlanma biçimlerinin oluşmasında, gelişimsel olarak oluşturulan şemalar, içsel çalışan modeller, önem taşımaktadır (Bowlby, 1980).

2.3.2. İçsel Çalışan Modeller

Bağlanma kuramına göre bebeklikte bakım veren kişiler bebeğin gereksinimini doğru şekilde karşılaması halinde bebekler kendilerinin sevilmeye değer olduğunu ve başkalarının da güvenilir olduğu konusunda zihinsel temsiller oluştururlar (Bowlby, 1980). Çocuğun kendisine bakım veren kişi ile ilgili oluşturduğu bu zihinsel temsiller bakıcı çocuk ilişkisini şekillendirir ve bu ilişkiye yön verir (Fraley ve Sheaver, Akt: Karasu, 2013). Bireylerin kendileri ve diğerleri hakkında geliştirdiği içsel çalışan modeller, bağlanmayı yaşam boyu devam eden bir süreç olarak düşündüğümüzde, olgunlaşmaya devam eden temsiller olarak kabul edilebilir (Thompson, 1999). İçsel çalışan modeller bebeklikten ergenliğe kadar olgunlaşır ve pekiştirilir. Böylece, ergenlikteki bağlanma, bu zihinsel temsillerin daha gelişmiş hali olarak düşünülebilir. Bu dönem içsel çalışan modellerin sürekliliğini koruduğu ve değişime daha dirençli olduğu bir dönemdir (Zimmerman ve Stoll, 2002). Destekleyici ve sevgiye dayalı bir aile ortamında büyümek, ergenin kendisinin değerli olduğuna dair bir algı geliştirmesine, fikirlerinin önemsendiğini düşünmesine ve bağımsız olarak iş yapabilme becerisine olan güvenini arttıracaktır. Gereksinimlerine uygun tepkiler verilmeyen ya da yetersiz tepkiler verilen ortamlarda büyüyen ergenlerin ise değersiz olduklarına dair bir algı geliştirmeleri ve yetersizlik duygusunu yüksek seviyede yaşamaları olasıdır.

İçsel çalışma modellerinin varlığının bireylerin yaşamları boyunca sosyal davranış, kendilik değeri ve ilişkisel beklentiler aşçısından önemli olduğu araştırmalarla desteklenmektedir (Allen ve Land, 1999; Shaver ve Mikulincer, 2002; Thompson, 1999). Örneğin araştırmacılar güvenli bağlanan kişilerin ergenlikte sosyal becerilerinin gelişmiş olduğunu ve daha az saldırgan olduğunu bulmuşlardır (Rice, 1990; Simons, Paternite ve Shore, 2001). Benzer şekilde yapılan araştırmalarda güvenli bağlanan kişilerin, güvenli bağlanmayan kişilerle karşılaştırıldığında, yetişkinlikte, zorluklarla karşılaştıklarında daha iyimser oldukları, stres durumlarında destek bulmada daha rahat davrandıkları, daha yapıcı baş etme becerileri kullandıkları ve başkalarının iyi niyetine güvenme konusunda daha sağlam inançları olduğunu göstermiştir (Shaver ve Hazan, 1993).

Böylece, araştırmalar göstermiştir ki bireylerin sahip olduğu farklı sosyal davranış şekilleri, büyük oranda onların bağlanma deneyimlerinin tarihsel süreci ile ilgilidir.

2.3.3. Bağlanma Stilleri

Bağlanma kuramı, bağlanmayı açıklayan iki temel boyut tanımlamaktadır. Bağlanma kaygısı ve yakınlıktan kaçma kavramları bağlanma kuramının ilk ortaya atıldığı yıllarda (Ainsworth ve diğerleri, 1978) kullanılmasına rağmen daha sonraki araştırmalarda bu kavramlar güvensiz bağlanmanın iki temel boyutu olarak kabul edilmiştir. Brennan, Clark ve Shaver (1998) ergenlere ve yetişkinlere uyguladıkları kendi bildirimlerine dayalı bağlanma ölçeği faktör analizleri sonucunda kaygı ve yakınlıktan kaçma boyutlarına benzer iki bağımsız faktör bulmuşlardır. Kaygı boyutunun kavramsal olarak Bowlby'nin benlik modeline benzediğini, kaçınma boyutunun ise kavramsal olarak başkaları modeline benzediği bulunmuştur (Brennan ve diğerleri, 1998 ; Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bu da kişilerin kendileri ile ilgili içsel çalışan modellerinin, yakın ilişkilerinde terkedilme ile ilgili kaygısının düzeyi ile ilişkili iken, başkaları ile ilgili içsel çalışan modellerinin ise yakınlıktan kaçma düzeyi ile ilişkili olduğu anlamına gelmektedir.

Kuramsal olarak, bağlanmanın sürekli olan bu iki boyutu, kişilerin bağlanma kalitesi ile ilgili değerlendirme yaparken birbirlerinden etkilenmektedirler. Böylece,

yetişkin bağlanma sitillerini dört ana grupta toplanırken bu iki boyutun olumlu (yüksek) ve olumsuz (düşük) olma düzeylerine göre sınıflama yapılmıştır. Bu bağlanma modeli ilk defa benlik modeli ve başkaları modelinin boyutları kullanılarak Bartholomew (1990) tarafından geliştirilmiştir, daha sonraki kavramsallaştırmalar ise kaygı ve kaçınma boyutları açısından yapılmıştır (Brennan ve diğerleri 1998). Bartholomew ve Horowitz (1991) de dörtlü bağlanma modelini geliştirmişlerdir (Şekil 2).

	BENLİK MODELİ (Kaygı) Olumlu (Düşük)	BENLİK MODELİ (Kaygı) Olumsuz (Yüksek)
Olumlu (Düşük) BAŞKALARI MODELİ (Kaçınma) Olumsuz (Yüksek)	GÜVENLİ Yakınlık kurma konusunda rahat ve özerk	SAPLANTILI İlişkilerde takıntılı
	KAYITSIZ Yakınlığ karşı kayıtsız ve karşıt-bağımlı	KORKULU Yakınlıktan korkan ve sosyal açıdan kaçınan

Şekil 2. Dörtlü Bağlanma Modeli

Bartholomew ve Horowitz'in (1991) dörtlü bağlanma modelinden uyarlanmıştır.

1.Güvenli (secure) bağlanma

Bu bağlanma biçimi kaygı ve yakınlıktan kaçma düzeyinin düşük olması ile ilişkilidir ve "olumlu benlik " ve "olumlu başkalarına ilişkin modellerin" birleşiminden oluşmaktadır. Kendilerinin değerli ve başkalarının ise güvenilir olduğuna dair olumlu algıları vardır. Güvenli bağlanan kişiler, hem yakınlık kurmada rahat davranırlar hem de özerk kalmayı başarırlar (Sümer ve Güngör, 1999).

2.Saplantılı (preoccupied) bağlanma

Bu bağlanma biçimi olumsuz benlik modeli ve olumlu başkaları modelinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler kendilerini değersiz hisseden ve sevilmeye değer görmeyen kişilerdir. Saplantılı bağlanma örüntüsüne sahip kişiler yakın

ilişkilerinde kaygı düzeyi yüksek fakat yakınlıktan kaçma düzeyi düşük kişilerdir. Bu kişiler ayrıca terkedilme kaygısı yaşayan ancak ilişkilerinde yakınlık aramaktan da kaçınmayan kişiler olarak da tanımlanabilirler. Saplantılı bağlanma kavramı yetişkinler için kullanılan bir kavramdır. Yüksek kaygı- düşük ilişkiden kaçma ikilemi bebeklerde ise kaygılı-kararsız bağlanma olarak isimlendirilmiştir.

Güvenli ve saplantılı bağlanma biçimi Hazan ve Shaver'in güvenli ve kaygılı/kararsız bağlanma biçimlerine karşılık gelmektedir (Sümer ve Güngör, 1999).

3.Kayıtsız (dismising) bağlanma

Bu bağlanma biçimi olumlu benlik ve olumsuz başkaları modelinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler yakın ilişki kurmaktan kaçınırlar, çünkü ilişkide kendilerini değerli, başkalarını ise değersiz görürler. Yakın ilişkilerin gerekliliğini reddederler. Yüksek düzeyde özerklik ve öz saygıya sahiptirler. Bu kişiler terkedilme ile ilgili kaygıları yok gibi görünse de yakınlaşmaktan kaçma düzeyleri yüksektir.

4.Korkulu (fearful) bağlanma

Bu bağlanma biçimi olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modelinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler kendilerini değersiz, başkalarını ise güvenilmez olarak görürler. Bu kişilerin terkedilme kaygıları yüksektir ve yakın ilişki kurmaktan da kaçmaktadırlar. Bu son iki kategori bebeklerde kaçınan bağlanma kategorisinde yer almaktadır.

2.3.4.Ergenlerde Bağlanma

Bağlanma kuramı ergenlerin bilişsel, sosyal ve duygusal uyum çalışmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü kurama göre ergenlik bir geçiş dönemidir. Bağlanma kuramı; ergenlerin bağlanma ve duygusal bağlarla ilgili geçmiş anılarının, mevcut beyanlarının ve gelecek beklentilerinin; duygulanım biçimlerine, bilişlerine ve davranışlarına nasıl yansıdığı ile ilgili temel yönleri ortaya koyar (Laghi, Baiocco, Lonigro, Capacchione ve Baumgartner, 2012). Gelişimsel süreçte ergenler için arkadaşları, gelişimlerini destekleyen, onları cesaretlendiren kişiler olsalar da, yapılan araştırmalarda ergenlerin bu süreçte ailelerinin duygusal destek ve tavsiyelerine

gereksinim duymaya devam ettiklerini göstermektedir (Maccoby ve Martin, 1983; Nickerson ve Nagle, 2005). Aileye güvenli bağlanmanın bireylerin yaşamları boyunca iyi oluşları üzerinde olumlu katkısı olduğu araştırma bulgularıyla desteklenmektedir (Larson, Richards, Moneta, Holmbeck ve Duckett, 1996). Anne babaya güvenli bağlanmanın ergenlerin sosyal ve duygusal gelişimleri ile ilgili olumlu sonuçları olduğu yapılan araştırmalarda bulunmuştur (Felton ve Jowett, 2012; Kocayörük, 2009; Laible 2007; Sümer ve Anafarta Şendağ, 2009).

Benzer şekilde Kobak, Cole, Ferenz-Gillies, Fleming ve Gamble (1993) araştırmalarında güvenli bağlanan ergenlerin güvenli bağlanmayanlara göre çatışma durumlarında duygularını düzenlemede ve kontrol etmede daha başarılı olduklarını bulmuşlardır. Güvenli bağlanan bireylerin yaşamları boyunca duyguları anlama, ifade etme ve duyguları düzenleme konusunda uyum sağlamaya yönelik örüntüler oluşturduğu araştırmalarla da desteklenmektedir. Fakat güvenli bağlanmayan bireylerin ise duygularını ifade etmekte ya çok kontrollü oldukları ya da duygularını kontrol edemedikleri bulunmuştur (Zimmermann, 1999). Mikulincer ve Shaver (2003) göre bireylerin duygularını ifade edebilme ile ilgili örüntüleri onların içsel çalışma modellerinin bir sonucu olan bağlanma sitillerinin bir sonucudur.

Bağlanma kuramına göre; aileleri tarafından duygusal destek sağlanan ve uygun şekilde bakım verilen ergenler, güven duygusu geliştirmede, kendilerini stres ortamlarından korumaya yönelik baş etme becerileri geliştirmede ve sosyal yaşamda kendi potansiyellerini ortaya koyacak davranışlar sergilemede böyle olmayan akranlarına göre daha başarılıdırlar (Bowlby, 1969; Sroufe ve Waters, 1977).

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırmanın bağımsız değişkenleri olan bağlanma ve özerklik ile bağımlı değişken olan öznel iyi oluş arasındaki ilişkilerle ilgili çalışmalar yer almaktadır.

2.4.1.Bağlanma ve Öznel İyi Oluş İle İlgili Araştırmalar

Anne babaya bağlanmanın niteliği ile ergenlerin psikolojik uyumları arasındaki ilişkiler çeşitli araştırmalarda ele alınmıştır (Laghi, D'Alessio, Pallini ve Baiocco, 2009; Noom ve diğerleri, 1999). Bu alanda yapılan çalışmalarda ebeveynle kurulan bağlanma ilişkisinde kişinin kendine ve diğerlerine yönelik olumlu algılarının olumlu ergen gelişimi ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Laghi, Pallini, D'Alessio ve Baiocco, 2011; Simons ve diğerleri, 2001). Diğer yandan güvenli bağlanma olarak tanımlanan olumlu benlik ve başkaları modeli davranış sorunları ile olumsuz ilişkili bulunmuştur (Laible, Carlo ve Raffaelli, 2000).

Shaver ve Brennan (1992) bağlanma sitillerinin bireyin kişiliği üzerindeki etkilerini araştırdıkları 242 üniversite öğrencisinin katıldığı çalışmalarında güvenli bağlanan bireylerin, güvensiz bağlanan bireylere oranla sosyal ilişkilerde daha başarılı, daha az ruh sağlığı sorunları yaşayan, daha ılımlı ve kaygı düzeyleri düşük kişiler olduğunu bulmuşlardır. Kaçınmacı bağlanan bireylerin ise depresyona daha yatkın olduklarını, sosyal becerilerinin zayıf olduğunu, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerilerinin daha sınırlı olduğunu ve ilişkilerinden tatmin olma düzeylerinin düşük olduğunu bulmuşlardır. Korkulu bağlananların ise yetişkinlikte, sosyal ve duygusal ilişki kurmaktan kaçınan veya bu ilişkileri sürdürmekte güçlük çeken kişiler olduklarını bulunmuştur.

Raja, McGee ve Stanton (1992) anne babaya ve arkadaşlara bağlanmanın ergenlerin psikolojik sağlıkları ve iyi oluşları arasındaki ilişkileri inceledikleri 935 ergenin katıldığı çalışmalarında kızlar ve erkeklerin aileye bağlanma konusunda farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Ancak anne babaya bağlanmanın kızlarda erkeklere oranla daha yüksek olduğunu, ayrıca erkelerin aksine depresyon ve kaygı düzeylerinin yüksek

olduğu ve iyi oluş düzeylerinin ise düşük olduğunu bulmuşlardır. Genel olarak aileye güvenli bağlanmanın gerçekleşmediği ergenlerin düşük düzeyde iyi oluşa sahip olduklarını bulmuşlardır. Aileye ve arkadaşlara bağlanmanın ergenlerin kendini güçlü olarak algılamasını ve psikolojik iyi oluşlarını yordadığını bulmuşlardır.

Allen, Moore, Kopernic ve Bell (1998) ergenlik döneminde bağlanmanın anlamının ve işlevinin ergenlerin psikososyal gelişimlerine etkisinin araştırıldığı 131 orta derece risk grubundaki ergenin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında ergenler, aieleleri ve arkadaşlarına Yetişkin Bağlanma Görüşme formu uygulayarak veri toplamışlardır. Sonuçlar güvenli bağlanan ergenlerin akran ilişkilerinde daha yetkin olduklarını, daha düşük düzeyde içselleştirme sorunu yaşadıklarını; güvensiz bağlanan ergenlerin ise daha yüksek düzeyde içselleştirme sorunları yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Noom ve arkadaşları anne babaya bağlanma, özerkliğin üç boyutu (tutumsal, duygusal, işlevsel) ve psikolojik uyum arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında anne babaya bağlanma ve özerklik ile psikolojik uyumun boyutları arasında ilişki bulmuşlardır. Örneğin tutumsal özerklik düzeyleri yüksek olan ve anneye güvenli bağlanan ergenlerin akademik yeterlikleri yüksek bulunmuştur. Anneye babaya güvenli bağlanan ve özerkliğin üç boyutunda yüksek olan ergenlerin öz-saygı düzeyleri yüksek bulunmuştur (Noom ve diğerleri, 1999).

Sümer ve Güngör (1999) ergenik döneminde anne baba ile bağlanma ilişkisini araştırdıkları çalışmalarında ergenlikte anne babası ile güven temeline dayalı ilişki geliştiren ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinde daha başarılı olduklarını, sosyal ilişkilerinde yetkin olduklarını , öz saygı düzeylerinin yüksek olduğunu ve fiziksel açıdan daha sağlıklı olduklarını bulmuşlardır.

Wilkinson ve Walford (2001) 404 ergenin katılımı ile bağlanma, kişilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkileri araştırdıkları çalışmalarında ebeveyne bağlanmanın kişilik değişkenlerinden ve olumsuz yaşam olaylarından bağımsız olarak ergenlerde yüksek düzeyde psikolojik iyi oluşu yordadığını bulmuşlardır. Aynı çalışmada akrana bağlanmanın anlamlı bir yordayıcılık etkisinin olmadığı gösterilmiştir.

Damarlı (2006) ergenlik döneminde bağlanma sitilleri, toplumsal cinsiyet ve benlik kavramı arasındaki ilişkileri incelediği 572 lise öğrencisinin katıldığı tez

çalışmasında, anne babaya güvenli bağlanan ergenlerin saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlananan ergenlere göre benlik algılarının daha olumlu olduğunu bulmuştur. Ayrıca kayıtsız bağlanan ergenlerin saplantılı bağlanan ergenlere göre benlik algılarının daha olumlu olduğu yine aynı çalışmada bulunmuştur.

Laible (2007) anne babaya ve akranlara güvenli bağlanmanın, duygusal yetkinlik aracılığı ile ergenlerin sosyal davranışlarına olan etkilerini araştırdığı 117 ileri ergenlik dönemindeki katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmasında katılımcılara anne babaya ve akranlara bağlanma, sosyal davranış ve duygusal yetkinlik ölçüm araçları uygulanmıştır. Araştırma sonucunda anne babaya ve akranlara güvenli bağlanma ile ergenlerin sosyal ve duygusal yetkinliklerinin farklı boyutları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu bulmuştur. Anne babayla güvene dayalı olarak kurulan bağlanma ilişkisinin ergenlerin duygusal farkındalığının artması, empati becerilerinin gelişmesi, olumlu duygulanımlarının olumsuz duygulanımlarından daha fazla olması gibi uygun sosyal davranışların gelişmesine olumlu katkısı olduğu aynı araştırmanın sonuçlarındadır. Ergenlikte akranlara bağlanmanın önemli olduğu ancak anne babadan gelecek olan desteğin de öneminin devam ettiği yine bu araştırma sonucuna göre söylenebilir.

Terzi ve Cihangir-Çankaya (2009) 341 üniversite öğrencisinin katıldığı çalışmalarında bağlanmanın öznel iyi oluş ve stresle baş etme becerlerini yordayıp yordamadığını araştırmışlardır. Güvenli bağlanan katılımcıların öznel iyi oluş puanlarının daha yüksek olduğunu, strese karşı daha dayanıklı olduklarını ve daha yapıcı baş etme becerileri kullandıklarını bulmuşlardır. Ayrıca güvenli bağlanan kişilerin güvensiz bağlanan kişilere göre öz saygı düzeylerinin yüksek olduğu da bu araştırmada ortaya konulmuştur.

Kocayörük ve Şimşek (2009) anne babaya bağlanmanın benlik saygısı aracılığı ile ergenlerin iyi oluşlarına doğrudan ve dolaylı etkilerinin incelendiği 282 lise öğrencisinin katıldığı çalışmalarında anne babaya güvenli bağlanmanın ergenlerin öznel iyi oluşunu yordadığını, olumlu benlik algısına sahip olmanın da öznel iyi oluş ve bağlanma ilişkisinde kısmi aracılık etkisinin anlamlı olduğunu bulmuşlardır. Araştırmacılar bu sonuçları içsel çalışan modellerin önemli bir göstergesi olarak değerlendirmişlerdir.

Kaplan ve Aksel (2013) 1424 ergenle yaptıkları çalışmalarında ergenlik döneminde anne babaya bağlanma stilinin ergenlerin saldırgan davranışları üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmalarında güvensiz bağlanan ergenlerin daha yüksek saldırganlık puanı aldıklarını bulmuşlardır.

Göçener (2010) 255 üniversite öğrencisinin anne babaya güvenli bağlanma düzeyleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkiyi incelediği tez çalışmasında, anne babaya güvenli bağlanma ile kişiler arası ilişki tarzları arasında anlamlı ilişkiler bulmuşlardır. Annelerine güvenli bağlanan katılımcıların kişiler arası ilişki tarzlarından besleyici ilişki tarzını benimsemektedirler.

Türkmen (2011) öznel iyi oluş, ana baba tutumları, öz saygı ve algılanan sosyal destek ilişkisini araştırdığı 369 üniversite öğrencisinin katıldığı tez çalışmasında ana baba tutumlarının öz saygıyı ve algılanan sosyal desteği yordadığını ve algılanan sosyal destek ve özsaygının ise gençlerin öznel iyi oluşlarına katkı sağladığını bulmuştur.

Tambelli, Laghi, Odorisio ve Notari (2012) 11–19 yaş aralığında 816 ergenin katılımı ile ebeveyne ve akrana bağlanma ile içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmalarının sonunda ebeveyne güvensiz bağlanmanın ergenlerde içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarını yordadığını göstermişlerdir.

2.4.2.Bağlanma ve Özerklik İle İlgili Araştırmalar

Kenny (1987) anne babaya bağlanma ve romantik ilişkilerde girişken olma ile ilişkilendirilen özerklik arasındaki ilişkileri araştırdıkları 173 üniversiteye yeni başlayan ergenin katıldığı çalışmasında ailelerini güvenli bir üs olarak gören kızların, romantik ilişkilerinde daha girişken olduklarını bulmuşlardır. Bu çalışmada, erkekler için bağlanma ve girişken olma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ryan, Stiller ve Lynch (1994) okulda özgüven ve bağlanma ile ilgili 606 ergenle yaptıkları çalışmalarında, ailelerine güvenli bağlanan ergenlerin, okulda da daha özerk davrandıklarını bulmuşlardır.

Noom ve diğerleri (1999) 12-18 yaş arası 400 ergenin katılımıyla yapmış oldukları araştırmalarında anneye ve babaya bağlanma ve özerkliğin 3 boyutu (tutumsal, duygusal ve işlevsel) ile psikolojik uyum arasındaki ilişkilere bakmışlardır. Anneye ve babaya bağlanmanın ve özerkliğin psikolojik uyumun pek çok türüyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Örneğin, anneye güvenli bağlanan ve yüksek tutumsal özerkliğe sahip olan ergenlerin, akademik yetkinliklerinin de yüksek olduğunu bulmuşlardır. Benzer şekilde, hem anneye hem de babaya güvenli bağlanan ve yüksek düzeyde tutumsal, duygusal ve işlevsel özerkliği olan ergenlerin öz saygılarının yüksek olduğu bulunmuştur.

Bell, Forthun ve Sun (2000) 18-25 yaş arası 470 üniversite öğrencisinin katılımı ile anne babaya bağlanma ve özerklik ilişkisini araştırdıkları çalışmalarında, anne babalarıyla ilişkilerini olumlu olarak algılayan katılımcıların, kendilerini daha özerk hissettiklerini bulmuşlardır. Bu çalışmada özerklik kendine güvenme ve kendi kararlarını alma olarak tanımlanmıştır. Benzer sonuçlara orta ergenlerle yapılan çalışmalarla da ulaşılmıştır. Örneğin, Kenny (1987) orta ergenlikte anne babaya bağlanma ve özerklik ilişkisini araştırdıkları, 172 ergenin katıldığı çalışmalarında önemli ve orta düzeyde anlamlı ilişki bulmuşlardır. Ergenlerin, kendi ihtiyaçlarına karşı ailelerini ne kadar yüksek düzeyde duyarlı hissederler ve onları kendilerine destek olarak görürlerse, o derece kendilerini özerk hissettiklerini bulmuşlardır.

Motzoi (2004) ilk ergenlikte anneye ve babaya bağlanmanın özerkliğe etkisini araştırdığı, 238 ergenin katıldığı çalışmasında anne babaya güvenli bağlanmanın ergenlerin özerklik gelişimi ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu çalışmada ayrıca ayrılık kaygısı ve özerkliğin katılımcıların cinsiyetine bağlı olduğu bulunmuştur. Anne ve babaya güvenli bağlanmanın özerklik üzerindeki olumlu etkisi yine bu araştırma bulgularıyla desteklenmektedir.

Musaağaoğlu ve Güre (2005) ilk, orta ve ileri ergenlikte özerklik gelişimi ile ana baba tutumları arasındaki ilişkileri inceledikleri 758 ilköğretim ve lise öğrencisinin katıldığı çalışmalarında; ilk ergenlik dönemindeki kızlar hariç diğer tüm yaş gruplarındaki kız ve erkeklerin davranışsal özerkliğini anneden algılanan kabul/ilginin anlamlı olarak yordadığını göstermiştir. Demokratik tutum sergileyen ana babalara sahip ergenlerin otoriter ve izin verici ihmalkar tutum sergileyen ana babalara sahip ergenlere göre daha fazla davranışsal özerklik gösterdikleri bu araştırmanın bir diğer sonucudur.

Van Petegem ve diğerleri (2013) 13–20 yaşları arasında 327 ergenin katılımı ile gerçekleştirdikleri boylamsal çalışmalarında güvensiz bağlanmanın (kaygılı bağlanma) ergenlerde düşük karar özerkliği ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Karasu (2013) ergenlerde özerkliğin yordayıcısı olarak bağlanma sitilleri ve proaktif kişilik yapılarını araştırdığı, 423 ergenin katıldığı çalışmasında, özerklik, bağlanma ve proaktif başa çıkma becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Özerklik gelişimi aracılığı ile güvenli bağlanma ve proaktif başa çıkma alt boyutlarının birbirleriyle pozitif yönde bir ilişkisinin olduğunu bulmuştur.

Akyüz ve Şendil (2014) 16-23 yaş aralığındaki 266 ergenin katılımı ile gerçekleştridikleri çalışmalarında,ergenliğin sonunda bulunan gençlerin bağlanma biçimleri ve ana babalarıyla yaşadıkları sorunları çözme yöntemleri ilişkisinde özerkliğin aracı rolü olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırma sonucunda davranışsal özerkliği yüksek olan gençlerin bağlanma biçiminden bağımsız olarak, ana babalarıyla daha az sorun yaşadıklarını ve bu sorunlarını daha yapıcı bir şekilde çözebildiklerini bulmuşlardır.

2.4.3.Özerklik ve Öznel İyi Oluş İle İlgili Araştırmalar

Sheldon, Ryan ve Reis (1996) psikoloji bölümünde okuyan 60 üniversite öğrencisi ile yürüttükleri araştırmalarında temel psikolojik gereksinimlerden olan özerklik ve yetkinlik gereksiniminin karşılanmasının öznel iyi oluşu etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır ve temel psikolojik gereksinimlerin öznel iyi oluşu yordadığını bulmuşlardır.

Kenny ve Gallagher (2002) özerklikleri aileleri tarafından desteklenen ergenlerin desteklenmeyenlere göre daha yüksek düzeyde sosyal yetkinliğe sahip olduklarını bulmuşlardır. Deci ve Ryan (1987) farklı yaşlarda ergenlerle yaptıkları çalışmalarında özsaygı ve algılanan yetkinlik gibi psikolojik uyum göstergeleri ile özerklik arasında olumlu ilişkiler bulmuşlardır.

Niemiec, Lynch, Vansteenkiste, Bernstein, Deci ve Ryan (2006) Öz belirleme kuramının temel sayıltılarından yola çıkarak 231 ergenin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında temel psikolojik gereksinimlerin (özerklik, yetkinlik ve ilişkisellik)

karşılanmasında aileden algılanan desteğin ergenlerin iyi oluşları üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Yaptıkları iki ayrı çalışmadan birincisinde, aileden algılanan desteğin ergenlerin iyi oluşlarını yordadığını, özellikle anneden algılanan desteğin daha güçlü yordayıcı olduğunu bulmuşlardır. İkinci çalışmalarında ise, özerkliğin aileden algılanan ihtiyaç desteği ve ergenlerin iyi oluşları için anlamlı kısmi aracılık etkisi olduğunu bulmuşlardır. Böylece, ailelerini kendilerine güvenli bir üs ve destek kaynağı olarak algılayan ergenlerin özerkliğinin geliştiğini ve yüksek düzeyde iyi oluşa sahip olduklarının bulmuşlardır.

İlhan ve Özbay (2010) yaşam amaçları ve psikolojik gereksinim doyumunun öznel iyi oluşu ne düzeyde yordadığını incelemek üzere yaptıkları 1474 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmalarında psikolojik gereksinimlerin doyumunun ve içsel amaçların iyi oluşu dışsal amaçlardan daha fazla yordadığını bulmuşlardır.

Morsünbül (2011) ergenlik dönemimde özerklik, kimlik biçimlenmesi ve öznel iyi oluş ilişkisini incelediği 602 ergenin katıldığı tez çalışmasında özerkliğin ergenlerde iyi oluşu hem doğrudan hem de dolaylı olarak yordadığını, kimlik biçimlenmesinin de doğrudan öznel iyi oluşu yordadığını bulmuştur.

Kocayörük (2012) öz belirleme kuramı bakış açısıyla temel psikolojik gereksinimlerden kabul edilen özerkliğin aracı değişken olarak kabul edildiği ergenlerin anne baba algısı ve duygusal iyi oluşları arasındaki ilişkiyi araştırdığı, 227 ergenin katıldığı çalışmasında, ailesi tarafından özerklik gelişimi desteklenen ergenlerin iyi oluşlarının yüksek olduğunu bulmuştur.

Özdemir (2012) 580 ergenin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmasında ergenlerin öznel iyi oluşlarını özerklik, bağlılık ve özerk-bağlılık benlik kuguları açısından araştırmıştır. Bu benlik kugularının öznel iyi oluşun bileşenleri olan olumlu duygu, olumsuz duygu ve yaşam doyumunu etkilediğini bulmuştur. Araştırmaya göre ana baba ile bağlılık ilişkisi sürdürerek kendini özerk olarak tanımlayan ergenlerin bu şekilde tanımlamayan, sadece özerk olarak tanımlayan akranlarına göre öznel iyi oluşun bileşenlerinden aldıkları toplam puanın daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Nigar (2014) ortaokul öğrencileri ile yatılı bölge ortaokulu öğrencilerinin öznel iyi oluş ve psikolojik gereksinimlerin karşılanmasını bazı bağımsız değişkenler (yatılılık durumu, cinsiyet, sınıf düzeyi) eşliğinde karşılaştırmalı olarak incelediği 461 ortaokul

öğrencisinin katıldığı tez çalışmasında, yatılı kalan öğrencilerin özerklik gereksiniminin yatılı kalmayan öğrencilerin özerklik gereksinimine göre bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik gereksinimlerin karşılanma düzeyleri bakımından cinsiyet ve sınıf düzeyi arasında farklılık bulunmadığı, kız öğrencilerin iyi oluş düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve psikolojik gereksinimlerin karşılanmasının öznel iyi oluşu yordadığını bulmuştur.

Kermen ve Sarı (2014) temel psikolojik gereksinimlerin karşılanması ve öznel iyi oluş ilişkisini inceledikleri 768 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmalarının sonucunda temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri yüksek olan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğunu ve ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluşu yordadığını bulmuşlardır.

2.4.4.Bağlanma, Özerklik ve Öznel İyi Oluş İle İlgili Araştırmalar

Leak ve Cooney (2001) bağlanma sitilleri, öz belirleme kuramı ve iyi oluş ile ilgili ilk çalışmayı yapan araştırmacılardır. 209 üniversite öğrencisinin katıldığı çalışmalarında güvenli bağlanmanın öz belirleme kuramı alt boyutlarından olan otantik hissetme ve ilişkilerde yüksek düzeyde öz belirleme ile olumlu etkisi olduğunu bulmuşlardır. Korkulu-kaçınan ve saplantılı bağlanmanın ise algılanan otantiklik ve öz belirleme ile negatif ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Daha önce yapılan çalışmalarda da desteklendiği gibi, güvenli bağlanmanın ve ilişkilerde öz belirleme hissetmenin psikolojik sağlık ve iyi oluşu yordadığını bulmuşlardır.

Özer (2009) temel psikolojik ihtiyaçlar bağlamında, motivasyon ve bağlanma sitillerinin öznel iyi oluşa etkilerini araştırmıştır. 638 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmasında temel psikolojik ihtiyaçlardan olan özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ile öznel iyi oluşun ilişkili olduğunu ve temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının öznel iyi oluşu yordadığını bulmuştur. Çalışmada ayrıca , güvenli bağlanan bireylerin öznel iyi oluş puanlarının yüksek olduğu, kayıtsız , korkulu ve saplantılı bağlanan bireylerin ise öznel iyi oluş puanlarının düşük olduğunu bulunmuştur. Sadece güvenli bağlanmanın öznel iyi oluşu yordadığı aynı çalışmanın bulgularındandır.

Felton ve Jowett (2012) 15-35 yaşları arasındaki 430 atletin katılımı ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında temel psikolojik gereksinimlerin (özerklik, ilişkililik, yetkinlik) karşılanmasının bağlanma biçimleri ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkide aracılık etkisinin anlamlı olduğunu bulmuşlardır.

Çalışmalar genel olarak değerlendirilecek olursa, anne babaya bağlanmanın iyi oluş için önemli olduğu (La Guardia, Ryan, Couchman ve Deci, 2000), ancak bağlanmanın iyi oluş üzerindeki doğrudan etkisi yanında dolaylı bir etkisinin de bulunduğu görülmektedir. Bunun anlamı aileyle yakın, destekleyici ve güvene dayalı bir ilişki ortamında gelişen özerkliğin ergenlerin iyi oluşları ile ilişki gösterebileceğidir (Ryan ve Lynch, 1989). Bu bakış açısı, özerkliğin güvenli bağlanma ilişkisi içinde gelişeceğini ileri süren bağlanma kuramına (Bowlby, 1982), özerklik ve bağlılığın temel insan gereksinimleri olduğu ve güvenli ve destekleyici aile ilişkileri içinde geliştiğini ileri süren öz belirleme kuramına (Deci ve Ryan, 2000) ve Kağıtçıbaşı'nın (1996) ileri sürdüğü ilişkili özerklik kavramına dayanmaktadır. Açıklanan kuramsal ve görgül bulgulara dayanarak bu çalışmada anne babaya güvenli bağlanma, özerklik ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler ele alınmıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi ve çalışma planı konusunda açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Betimsel bir çalışma olan bu araştırmada, gözlenen değişkenler yardımı ile gizil (örtük) yapıları ölçmeye olanak sağlayan çok değişkenli istatistiksel bir yöntem olan yapısal eşitlik modellemesi (YEM) kullanılmıştır. Yapısal eşitlik modellemesinde doğrudan ölçülemeyen değişkenlerin veya başka bir ifadeyle soyut yapıların modele alınması ve gözlenen değişkenlerin ölçme hatalarının modele dahil edilmesi bu modeli diğer çok değişkenli yöntemlerden ayırmaktadır ve yöntemin ilgi çekiciliğini arttırmaktadır. Ayrıca, yapısal eşitlik modellemesinin çoklu değişkenlere ilişkin gözlemler hakkında "nedensel" bir süreci temsil ettiği de ileri sürülmektedir (Byrne, 1998).

YEM, psikoloji, sosyoloji, eğitim bilimleri ve sosyal bilimler gibi alanlarda yapılan araştırmalarda, değişkenler arası ilişkileri değerlendirmede ve teorik olarak sağlam bir alt yapıya sahip olması gereken modellerin test edilmesinde kullanılmaktadır (Anderson ve Gerbing, 1988). Anılan alanlarda bu modelin sıklıkla kullanılmasının bir diğer nedeni de bu alanlarda araştırmalara konu olan bazı değişkenlerin doğrudan gözlenememesi ve dolayısıyla ölçülememesidir. Yapısal eşitlik modeliyle, gizli (örtük) değişkenleri gözlenen değişkenler aracılığı ile ölçmek mümkün olmaktadır.

YEM, ölçme modeli ve yapısal model olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Ölçme modeli gözlenen değişkenleri gizil (örtük) değişkenlere doğrulayıcı faktör analizi ile bağlayarak uygulanan modeldir. Yapısal model ise birbirine eşzamanlı eşitlik ile sistemleri bağlayarak uygulanan modeldir (Yılmaz ve Çelik, 2009).

Bu araştırmanın değişkenlerini bağlanma, özerklik ve öznel iyi oluş oluşturmaktadır. Araştırmanın bağımsız değişkeni olan bağlanma örtük değişken ve anne babaya bağlanmanın alt boyutları olan güven, iletişim ve yabancılaşma ise gözlenen değişkenler olarak alınmıştır. Araştırma da aracı değişken olan özerklik de

örtük değişken iken özerkliğin alt boyutlarını oluşturan tutumsal, duygusal ve işlevsel özerklik ise gözlenen değişkenler olarak araştırma da yer almıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan öznel iyi oluşta bu model de örtük değişken olarak test edilirken öznel iyi oluşun bilişsel boyutunu oluşturan yaşam doyumu ve duyuşsal boyutunu oluşturan olumlu ve olumsuz duygular ise gözlenen değişkenlerdir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2014- 2015 eğitim-öğretim yılında Aydın ili merkez ilçesi olan Efeler İlçesi'nde bulunan farklı sosyo- ekonomik düzeyden ortaokul 8. Sınıf ve yine farklı sosyo ekonomik düzeyden ve farklı türdeki liselerde öğrenim gören 14-18 yaş aralığındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Bu evrenden, örneklemin belirlenmesi amacıyla öncelikle Efeler İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ortaokul ve liselerin sosyo ekonomik bölgelere göre listeleri alınmıştır. Örneklem, ortaokul ve lise öğrencilerinden çok aşamalı küme örneklemesi yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu amaçla, Aydın içinde sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre düşük, orta ve yüksek olarak üç grupta toplanmış okullar arasından genişliğe orantılı olasılıkla okullar belirlenmiştir. Bu okullarda rastlantısal olarak seçilen sınıf ve şubelerdeki öğrenciler araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, aile yapısı, anne babanın eğitim düzeyi ve gelir düzeyi gibi çeşitli özelliklere göre dağılımları Çizelge halinde sunulmuştur (Çizelge 1).

Çizelge 1. Demografik değişkenler için tanımlayıcı istatistikler

Değişken	N	%
Ortalama yaş	372	16.04 (SS=1.15)
Cinsiyet		
Erkek	156	41.9
Kadın	216	58.1
Sınıf Düzeyi		
8. Sınıf	27	7.3
9. sınıf	103	27.7
10. sınıf	110	29.6
11. sınıf	71	19.1
12. sınıf	61	16.4
Aile Yapısı		
Anne baba birlikte	335	90.1
Diğer	37	9.9
Baba Eğitim		
İlkokul	54	14.5
Ortaokul	59	15.9
Lise	94	25.3
Üniversite	144	38.7
Lisansüstü	21	5.6
Anne Eğitim		
İlkokul	81	21.8
Ortaokul	60	16.1
Lise	115	30.9
Üniversite	104	28.0
Lisansüstü	12	3.2
Aile Geliri		
500 - 1000TL	42	11.3
1000 - 1500 TL	54	14.5
1500 - 3000 TL	115	30.9
3000 - 4000 TL	67	18.0
4000 - 6000 TL	66	17.7
6000 ve üzeri	28	7.5

3.3.Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama araçları olarak "Kişisel Bilgi Formu", "Ebeveyn ve Akranlara Bağlanma Envanteri", "Ergen Özerklik Ölçeği", "Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği" ve "Yaşam Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır.

3.3.1. Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Ölçeği

Anne ve babaya bağlanmayı ölçmek için ergenlik döneminde bağlanma biçimlerinin araştırıldığı çalışmalarda sıklıkla kullanılan , Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilen bir ölçme aracı olan "Ebeveyn ve Akranlara Bağlanma Ölçeği" (EABÖ) kullanılmıştır. Ölçek ebeveyn ve akranlara bağlanma olarak iki boyuttan oluşmaktadır. Bu araştırmada ölçeğin sadece ebeveyne bağlanma boyutu değerlendirilecektir. Ölçek anneye bağlanma için 18 madde ve babaya bağlanma için 18 madde olmak üzere toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Beş dereceli likert tipi bir ölçektir ve katılımcılar tarafından 'Hiçbir zaman (1)' ile 'Her zaman (5)'arasında puanlanmıştır. Ebeveyn ve Akranlara Bağlanma Ölçeği üç alt boyuttan (güven, iletişim ve yabancılaşma) oluşmaktadır, ancak ölçekten toplam puan da elde edilebilmektedir. Ergen grubu için ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Kocayörük (2010b) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin anne ve baba için yüksek düzeyde iç tutarlılığa (α=.93) sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı anneye bağlanmanın alt boyutları olan güven, iletişim ve yabancılaşma için sırasıyla .68, .92, .59 ve anneye bağlanma toplam ölçek için .90 olarak bulunuştur. Babaya bağlanma toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı toplam puan için .77 ve sırasıyla güven, iletişim ve yabancılaşma alt boyutları için .76, .75 ve .53 olarak bulunmuştur. Anne ve babaya bağlanmayı ölçmek için Türkiye' de yapılan araştırmalarda ölçeğin yaygın olarak kullanılması, ölçeğin Türkiye örnekleminde bağlanma konusunda önemli bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Sümer ve Anafarta- Şendağ; Özdemir ve Koruklu, 2013; Baytemir, 2014).

3.3.2. Ergen Özerklik Ölçeği

Özerklik, bu araştırmada, Noom ve diğerleri (2001) tarafından 12-18 yaşları arasındaki ergenlerin özerkliğe ilişkin algılarını ölçmek için geliştirilen "Ergen Özerklik Ölçeği" ile ölçülmüştür. Ölçek, özerkliğin tutumsal, duygusal ve işlevsel özerklik olmak üzere üç boyutunu ölçmektedir. Tutumsal özerklik, bir amaç belirlemek ve bu amacı gerçekleştirmeye yönelik bilişsel süreci tanımlayan hedeflere ilişkin algıyı ölçmektedir. (Örneğin; Seçim yapmakta zorlanırım). Duygusal özerklik, tercihleri ve amaçları hakkında kişinin kendisine olan güvenine yönelik duygusal süreci tanımlayan bağımsızlığa ilişkin algıyı ölçmektedir. (Örneğin; Yaptıklarım kendi kontrolüm altındadır.). İşlevsel özerklik ise, belirlenen hedeflere ulaşmaya çalışırken bireyin kendine özgü bir yöntem geliştirmek için yaptığı düzenlemelere yönelik stratejilere ilişkin algıyı ölçmektedir. (Örneğin; Hedeflerime nasıl ulaşacağımı bilirim). Ölçek toplam 19 maddeden oluşan beş dereceli likert tipi bir ölçektir ve katılımcılar tarafından 'Kesinlikle Katılmıyorum (1)'ile 'Kesinlikle Katılıyorum (5)'arasında puanlanmıştır. Orijinal ölçek için iç tutarlılık katsayısı tutumsal özerklik için .71, duygusal özerklik için .60 ve işlevsel özerklik için .64 olarak bulunmuştur (Noom ve diğerleri, 2001).

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Musaağaoğlu (2004) tarafından yapılmıştır. Musaağaoğlu'nun çalışmasında yapılan faktör analizi sonuçlarına göre orijinal ölçekte tutumsal ve işlevsel özerklik boyutlarında yer alan maddelerin tek boyutta toplandığı ve davranışsal özerkliği ifade ettiği belirtilmiştir. Çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı davranışsal özerklik için .71 ve duygusal özerklik alt ölçeği için .51 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenirliği de yüksek bulunmuştur (r=.96). Bu çalışmada özgün ölçekte olduğu gibi ölçeğin üç faktörlü yapısı üzerinden ölçme modeli çalışmıştır ve sonuçlar kabul edilebilir düzeyde uyum değerleri üretmiştir (χ^2 [42, N = 346] = 132.61.754, χ^2/df=3.15; CFI=0.90; RMSEA=0.079). Bu üç faktörlü yapı için Cronbach Alfa iç tutarlılık yöntemi ile elde edilen güvenirlik değerleri tutumsal özerklik için .81, duygusal özerklik için .69 ve işlevsel özerklik için .53 olarak hesaplanmıştır.

Türkiye' de özerklikle ilgili yapılan araştırmalarda kullanılan farklı ölçeklerde bulunmaktadır. Steinberg ve Silverberg (1986) geliştirilen Duygusal Özerklik Ölçeğinin (Emotional Autonomy Scale) Deniz, Çok ve Duyan (2013) tarafından Türkiye'deki

ergenler için uyarlanma çalışmaları yapılmış ve çalışmanın sonuçlarına göre ölçeğin ergenlerin duygusal özerklik düzeylerini ölçmede kullanılabileceği görülmüştür. Bu araştırmada, özerkliğin üç boyutunuda içermesinden dolayı Noom ve diğerleri (2001) tarafından geliştirilen ve Musaağaoğlu (2004) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Ergen Özerklik Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.3 Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği

Öznel iyi oluşu ölçmek için Watson, Clark ve Tellegens (1988) tarafından geliştirilen iki boyutlu pozitif ve negatif duygu ölçeği kullanılmıştır. Ölçek maddeleri toplam yirmi duygu ifadesinden oluşmaktadır. Bu maddelerden on tanesi olumlu duygu, on tanesi ise olumsuz duygu ifadeleridir. Ölçekte duygu durumlarını ifade eden on olumlu duygudan ve on olumsuz duygudan her biri katılımcılar tarafından beşli derecelendirme ((1)- Asla- (5)- Her zaman) üzerinden değerlendirilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı pozitif ve negatif duygu için sırasıyla .88 ve .85 olarak hesaplanmıştır. Türkiye' de örneklem grubundaki geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları Gençöz (2000) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin orjinalinde olduğu gibi uyarlama çalışmasında da pozitif duygu ve negatif duygu faktörlerinin iç tutarlılıkları ayrı ayrı hesaplanmış ve pozitif duygu için .86 ve negatif duygu için ise .83 bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin iç tutarlılık katsayıları pozitif duygu için .77 ve negatif duygu için .77 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Yaşam Doyumu Ölçeği

Araştırmada ergenlerin genel yaşam doyumlarını ölçmek için, Diener ve diğerleri , 1985; Pavot ve Diener, 1993) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Orjinal ölçeğin iç tuatarlılık katsayısı 0.80 ile 0.89 arasındadır. Ölçek Köker (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır ve ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı 0.85 oalark hesaplanmıştır, madde test korelasyonları ise .71 ile .80 arasında değişmektedir. Beş maddeden oluşan ölçek bireyin kendi yaşam doyumu ile ilgili bilişsel değerlendirmeleri yansıtmaktadır. Ölçeğin bütün maddeleri olumlu cümlelerden

oluşmaktadır ve yedi dereceli likert tipine göre cevaplanmaktadır. Örnek maddeler: "Yaşamım idealime büyük ölçüde yaklaşıyor". "Yaşamımdan memnunum" " Yaşam koşullarım mükemmel". Ölçek maddeleri 'hiç uygun değil:1' ile 'tamamen uygun:7' arasında cevaplanmaktadır. Ölçekten toplam 1 ile 35 puan arasında puan alabilen katılımcıların, puanları yükseldikçe kendi yaşamlarından aldıkları doyumunun da yükseldiği söylenebilir. Pavot ve Diener (1993)' in çalışmasında Asya ve Avrupa kökenli Amerikalılar için 0.90 ve 0.89 iç tutarlılık katsayısı bildirilmiştir. Türkiye'de yapılan bir çalışmada ise ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .81 olarak bulunmuştur (Aydın, 1999). Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı. 70 olarak hesaplanmıştır.

Pozitif ve Negatif Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği'nin Türkiye örnekleminde ergenlerde öznel iyi oluşu ölçmek için sıklıkla kullanılan ölçme araçları olduğu görülmektedir (Eryılmaz ve Öğülmüş, 2010; İlhan ve Özbay, 2010; Türkmen, 2011; Morsünbül, 2011;).

3.4. Verilerin Analizi

Veri analizine başlamadan önce eksik ve hatalı kodlamalar gözden geçirilmiştir. İlk olarak araştırmanın gözlenen değişkenlerine ilişkin ortalama, standart sapma ve bu değişkenlere ilişkin Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı (SPSS 21) sunulmuştur. Ardından AMOS 21 (Arbuckle ve Wothke, 1999) kullanılarak ölçme modeli ve tam aracılık etkisini ve kısmi aracılık etkisini gösteren iki yapısal model test edilmiştir. Tam aracılık etkisini gösteren model anne babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki özerklik aracılığı ile oluşan dolaylı ilişkileri test etmektedir. Kısmi aracılık modelinde anne babaya bağlanma ile özerklik ve öznel iyi oluş arasındaki doğrudan ilişkiler ve anne babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasında özerklik aracılığı ile oluşan dolaylı ilişkiler test edilmektedir. Şekil 1'de bu çalışmada kullanılan kısmi aracılık modeli sunulmaktadır. Modelde (1) anne ve babaya bağlanmanın özerklik üzerine olan doğrudan etkileri; (2) anne ve babaya bağlanmanın öznel iyi oluş üzerindeki doğrudan etkileri (3) anne ve babaya bağlanmanın özerklik aracılığı ile öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisi incelenmiştir. Analizlerde öncelikle gözlenen değişkenlerle, örtük değişkenlerin ne kadar iyi temsil edildiğini göstermek amacıyla ölçme modeli test edilmiş, ardından doğrudan ve dolaylı etkileri göstermek amacıyla iki yapısal model test

edilmiştir. Ayrıca, örtük değişkenler arasındaki ilişkilerin kadınlar ve erkekler arasında farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için AMOS 21 programında çoklu grup karşılaştırması yapılmıştır. Ancak bu analiz sadece gözlenen ilişkilerin yol değerlerinin (path coefficients) karşılaştırılması ile sınırlı tutulmuştur.

Modelde anneye bağlanma ve babaya bağlanma değişkenleri örtük değişkenler ve onları oluşturan üçer alt boyut (güven, iletişim, yabancılaşma) gözlenen değişken olarak ele alınmıştır. Özerklik değişkeni de örtük değişken ve üç alt boyutu (tutumsal, duygusal ve işlevsel özerklik) gözlenen değişken olarak modele alınmıştır. Öznel iyi oluş örtük değişken ve alanyazında da önerildiği (Diener, 2000) gibi bireyin bilişsel ve duyuşsal boyutlarını ölçen pozitif duygu, negatif duygu ve yaşam doyumu gözlenen değişken olarak kullanılmıştır.

Verilerden geçerli sonuçlar elde edebilmek için veriler öncelikle analize hazırlanmıştır ve verilerin çok değişkenli analizler için gerekli olan normallik, doğrusallık ve çoklu bağlantılılık sayıltılarını karşılayıp karşılamadığına bakılmıştır. Veri setinin hazırlanma sürecinde öncelikle veri girişinden kaynaklanan hatalar incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ardından her bir değişken için kayıp değerler incelenmiştir. Bu incelemede, kayıp değerlerin % 5'in altında ve seçkisiz dağıldığı belirlendikten sonra veri setinden eksik veri içerdiği belirlenen 18 katılımcının verisi çıkartılmıştır. Daha sonra toplam puanlar üzerinden tek değişkenli uç değerlerin ± 3 aralığında olduğu tespit edilmiş ve mahalanobis uzaklığı hesaplanmış olup .001 düzeyinde çok değişkenli uç değer olark tespit edilen sekiz katılımcıya ait veriler silinmiştir. Böylece analizlere 346 katılımcı ile devam edilmiştir.

Yapısal eşitlik modellemesine ait varsayımlarda çok değişkenli normallik önemsenmektedir (Raykow ve Marcoulides, 2006). AMOS programında ön analizler için normal dağılıma aykırılık ve aykırı değerlerin olup olmadığı tespit edilebilmektedir. Gerçekleştirilen analizde normalize çok değişkenli basıklık değeri 8 den büyük değere rastlanmamış ve veri setinin çok değişkenli normal dağılıma uyduğu anlaşılmıştır (Kline, 1998). Çok değişkenli analizler için bir diğer varsayım da çoklu bağlantılılık ya da bağımsız değişkenler arasında güçlü ilişkilerin olmamasıdır. Çoklu bağlantının belirlenebilmesi için bazı yöntemler önerilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Bunlardan ilki bağımsız değişkenler arasındaki basit ilişkilerin

incelenmesidir ve .71'nin üzerindeki korelasyon katsayısı yüksek ilişkiyi, .90'nın üzerinde bir korelasyon katsayısı ise çoklu bağlantı probleminin olabileceğini göstermektedir. Bu çalışmada bağımsız değişkenler arasındaki en yüksek korelasyon katsayısı. 61'dir. İkinci bir yöntem olarak da tolerans değerinin ve varyans artış faktörlerinin (VIF) incelenmesi önerilmektedir (Çokluk ve diğerleri, 2012). Tolerans değerinin .10'dan daha büyük (Akt. Albayrak, 2005), VIF değerinin 10'dan küçük olması (Akt. Çokluk ve diğerleri, 2012) çoklu bağlantı sorununun olmadığına işaret etmektedir. Bu çalışmada tolerans değerlerinin .50 ile .81; VIF değerlerinin ise 1.23 ve 2.00 arasında değiştiği görülmüştür. Elde edilen bu değerler bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığına işaret etmektedir.

Yukarıda açıklanan işlemlere bağlı olarak doğrusallık ve normallik varsayımları karşılanmış ve çoklu bağlantı probleminin olmadığı belirlenmiş olup, 346 katılımcıya ait veri üzerinden analizler yapılmıştır.

3. 5. İşlem

Örnekleme dahil olan okullarda ölçeklerin uygulanabilmesi için Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmıştır. Ölçekler, 2014 -2015 eğitim- öğretim yılında araştırmacının kendisi tarafından grup uygulaması olarak uygun ders saatinde okul idaresinden izin alınarak sınıflarda uygulanmıştır. Katılımcılar araştırmanın amacı ve cevaplarının gizliliği ile ilgili bilgilendirilmişlerdir. Katılımcıların onayları alınmış ve istedikleri zaman çalışmadan ayrılabilecekleri belirtilmiştir. Katılımcılardan kimlik bilgileri istenmemiştir. Ölçeklerin uygulanma süresi 35–40 dakika arasında değişmiştir. Araştırma verileri Aydın ilinde Mart 2015- Mayıs 2015 dönemlerinde toplanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen verilere uygulanan istatistik analizi sonuçlarına yer verilmektedir. Bulguların sunumu sırasında ilk olarak araştırmanın örtük değişkenlerine ilişkin ortalama, standart sapma ve bu değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları sunulmuştur. Son olarak, oluşturulan ölçme modeli ve yapısal model testi sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Gözlenen Değişkenlere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Değişkenler Arası Korelasyonlar

Araştırmada yer alan gözlenen değişkenlere ait ortalama, standart sapma ve korelasyonlar Çizelge 2'te verilmiştir. Çizelge 2'te görüldüğü gibi, anne babaya bağlanmanın alt boyutları (güven, iletişim ve yabancılaşma) yaşam doyumu ve pozitif duygu ile olumlu, negatif duygu ile beklendik yönde anlamlı olumsuz ilişki göstermiştir. Tutumsal özerklik ve işlevsel özerklik boyutları yaşam doyumu ve pozitif duygu olumlu, negatif duygu ile olumsuz yönde anlamlı ilişkiler gösterirken, duygusal özerklik boyutu sadece pozitif duygu ile olumlu yönde anlamlı ilişkiler göstermiştir.

Çizelge 2. Ortalama, Standart Sapma ve Gözlenen Değişkenler Arası Korelasyonlar

	Ort.	SS	Agüven	Ailetişim	Ayaban.	Bgüven	Biletişim	Byaban	TutumÖ.	İşlevsÖ.	DuyguÖ.	Ydoyum	Pduygu
Agüven	25.1	4.0	-										
Ailetişim	24.2	4.3	.75**	-									
Ayaban[1].	24.2	4.4	.79**	.82**	-								
Bgüven	20.9	3.7	.28**	.23**	.27**	-							
Biletişim	22.2	5.5	.42**	.39**	.43**	.49**	-						
Byaban[1].	22.6	6.2	.34**	.34**	.32**	.50**	.65**	-					
TutumÖ.	24.3	4.1	.28**	.30**	.27**	.11*	.24**	.19**	-				
İşlevsÖ.	26.3	5.6	.07	.11*	.06	.06	.09	.08	.34**	-			
DuyguÖ.	15.6	3.6	.12*	,13*	.11*	.02	.007	.10	.35**	.13*	-		
Ydoyum	17.3	5.0	.34**	.34**	.36**	.16**	.31**	.23**	.38**	.19**	.06	-	
Pduygu	37.6	6.0	.28**	.24**	.28**	.13*	.20**	.18**	.52**	.29**	.24**	.33**	-
Nduygu	24.7	6.3	-.28**	-.29**	-.30**	-.14**	-.31**	-.19**	-.28**	-.27**	-.008	-.33**	-.25**

***p .001 düzeyinde anlamlıdır.*

** p .05 düzeyinde anlamlıdır.*

[1] Ters kodlanmış

Agüven:Anne Güven, Ailetişim:Anne iletişim, Ayaban.:Anne yabancılaşma, Bgüven:Baba güven, Biletişim:Baba iletişim, Byaban.:Baba yabancılaşma, TutumÖ.:Tutumsal özerklik, İşlevsÖ.: işlevsel özerklik, DuyguÖ.: Duygusal özerklik, Ydoyum: Yaşam Doyumu, Pduygu: Pozitif duygu, Nduygu: Negatif duygu.

4.2. Ölçme Modeli

Yapısal eşitlik modellemesi yönteminde, öncelikle yapısal modelin kurulması, modelde yer alan değişkenler arasındaki ilişkilerin tespit edilmesi ve ölçme modelinin test edilmesi gerekmektedir (Dursun ve Kocagöz, 2010). Ölçme modeli , gözlenen değişkenlerle, örtük değişkenlerin ne kadar iyi temsil edildiğini göstermektedir. Bu araştırmada da benzer yöntem izlenerek yapısal model testinden önce ölçeklerin alt boyutlarının örtük değişkenler ile olan faktör yüklerini değerlendiren ölçme modeli test edilmiştir. Sonuçlar ölçme modeli ile ilgili uyum değerlerinin çok iyi düzeyde olduğunu göstermektedir (χ^2 [81, N = 346] = 81.754, χ^2/df=1.70; CFI=0.98; RMSEA=0.045). Ölçme modeline ilişkin faktör yük değerleri Çizelge 3'de sunulmuştur. Sonuçlara göre gözlenen değişkenlerin çoğunluğunun yüksek faktör yük değerleri aldığı görülmektedir.

Çizelge 3. Ölçme Modeli

	Standardize edilmemiş değerler			Standardize edilmiş değerler
	Tahmin	S.H.	K.O.	
Anne yabancılaşma → Anneye bağlanma	1.000			.856
Anne güven → Anneye bağlanma	1.123	.053	21.363	.879
Anne iletişim → Anneye bağlanma	1.210	.053	22.945	.929
Baba yabancılaşma → Babaya bağlanma	1.000			.769
Baba Güven → Babaya bağlanma	0.975	.078	12.580	.852
Baba iletişim → Babaya bağlanma	0.465	.045	10.258	.598
Tutumsal özerklik → Özerklik	1.000			.875
Duygusal Özerklik→ Özerklik	0.650	.109	5.966	.411
İşlevsel özerklik → Özerklik	0.378	.068	5.536	.372
Olumlu duygu → Öznel iyi oluş	1.000			.616
Olumsuz duygu → Öznel iyi oluş	-0.791	.112	-7.041	-.466
Yaşam doyumu → Öznel iyi oluş	0.767	.093	8.205	.565

Bütün değerler p<0.001 düzeyinde anlamlıdır.

SH: Standart hata, KO: Kritik oran.

4.3. Yapısal Model: Standardize Edilmiş Değerler

4.3.1. Kısmi Aracılık Modeline Ait Bulgular ve Yorumlar

Ölçme modelinin test edilmesinden sonra Şekil 1'de sunulan doğrudan ve dolaylı etkileri içeren (kısmi aracılık) ve sadece dolaylı etkileri içeren (tam aracılık) iki yapısal model test edilmiştir. Yapısal model testinde en yüksek olabilirlik kestirim (Maximum Likelihood Estimation) yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak anne babaya bağlanma, özerklik ve öznel iyi oluş arasındaki doğrudan ve dolaylı (özerklik aracılığı ile anne babaya bağlanmanın öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisi) etkileri içeren kısmi aracılık modeli (Şekil 1) test edilmiştir. Kısmi aracılık etkisinin test edildiği modelde uyum indeksleri çok iyi düzeyde sonuçlar vermiştir (χ^2 [48, n=346] = 81.754, χ^2/df=1.703; CFI=0.98; RMSEA=0.045). Sonuçlar, χ^2/sd'nin 2'ye yakın bir değer aldığını ve bu oranın 1-2 arasında olmasının mükemmel uyuma işaret ettiği bildirilmiştir (Arbuckle ve Wothke, 1999). Diğer uyum değerleri açısından CFI değerinin 0.90'ın üzerinde, RMSEA değerinin de 0.05' in altında olması modelin veriye çok iyi uyum sağladığına işaret etmektedir (Kline, 1998; Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu çalışmada CFI değerinin (0.98), RMSEA değerinin. 045 olması modelin yüksek düzeyde uyuma sahip olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4'te modeldeki doğrudan etkiler verilmiştir. Çizelge 4'te görüldüğü gibi anneye bağlanma anlamlı düzeyde yordarken (β=0.28), babaya bağlanma ergen çocuklarının özerkliğini yordama gücü anlamlı bulunmamıştır (β=0.14). Anneye bağlanma ve babaya bağlanmanın her ikisinin de öznel iyi oluş değişkenini anlamlı düzeyde yordadığı görülmesine karşın (β=0.26, β=0.18, sırasıyla), anneye bağlanmanın yordama gücünün daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca özerkliğin ergenlerin öznel iyi oluşlarını yordama gücünü oldukça yüksek olduğu görülmektedir (β=-0.70).

Çizelge 4. Yapısal model: Standardize edilmiş değerler

	Doğrudan etki
Anneye bağlanma →Özerklik	0.28**
Babaya bağlanma →özerklik	0.14
Anneye bağlanma →Öznel iyi oluş	0.26**
Babaya bağlanma → Öznel iyi oluş	0.18*
Özerklik → Öznel iyi oluş	0.70**

*p<0.05, **p<0.001.

4.3.2. Tam Aracılık Modeline Ait Bulgular ve Yorumlar

Anne babaya bağlanma, özerklik ve öznel iyi oluş arasındaki doğrudan ve dolaylı (özerklik aracılığı ile anne babaya bağlanmanın öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisi) etkileri içeren kısmi aracılık modeli test edildikten sonra ikinci olarak anne babaya bağlanma ile özerklik arasındaki dolaylı etkileri (özerklik aracılığı ile anne babaya bağlanmanın öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisi) içeren tam aracılık modeli test edilmiştir. Bu modelin de uyum değerleri kabul edilebilir düzeyde olmasına karşın kısmi aracılık modeline göre değerler daha düşük çıkmıştır (χ^2 [49, n=346]=101.109, χ^2/df=2.063; CFI=0.96; RMSEA=0.056). Ardından iki modelin karşılaştırılması amacıyla ki-kare değerlerinin farkına bakılmış ve $\Delta\chi 2$ değerinin $p<.05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Buna dayanarak kısmi aracılık modelin tam aracılık modelinden daha iyi uyum değerlerine sahip olduğu söylenebilir. Buna göre kısmi aracılık etkisinin test edildiği ilk modelin uyum değerlerinin daha iyi sonuçlar üretmesi nedeni ile modelde anne babaya bağlanmadan öznel iyi oluşa giden doğrudan yolların korunması gerekmektedir. Doğrudan ve dolaylı etkileri içeren kısmi aracılık modeline ait değerler Şekil 3'de sunulmuştur.

Çizelge 5'te dolaylı etkiler sunulmuştur. Anneye bağlanmanın öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisinin (0.19) babaya bağlanmanın öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkiden (0.10) daha güçlü olduğu görülmektedir. Dolaylı etkinin (aracılık etkisi) anlamlı olup olmadığını belirlemek için tekrar örnekleme yöntemi kullanılarak test edilmiştir. Ancak bu analiz sadece anneye bağlanmanın öznel iyi oluş üzerinde özerklik aracılığı ile

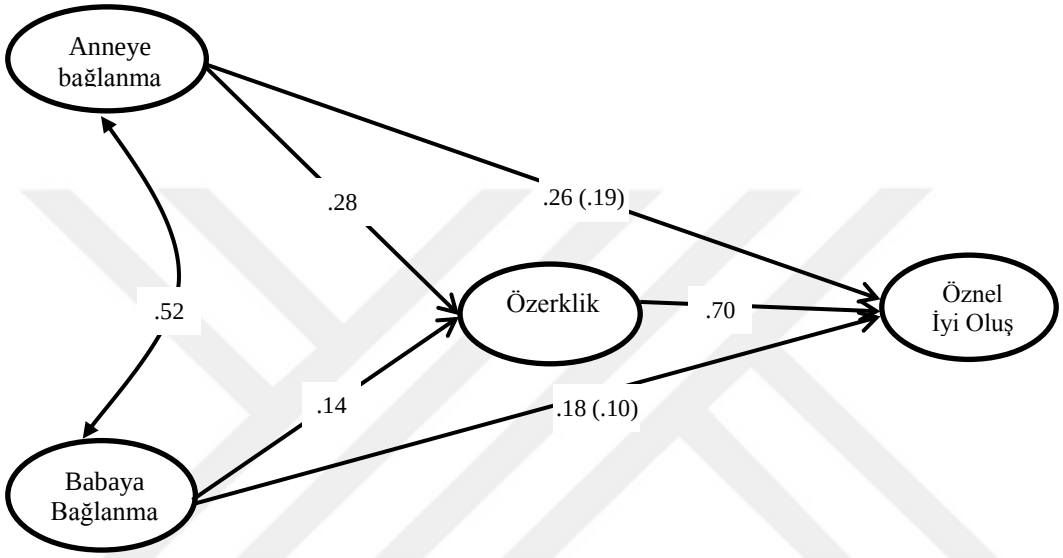
oluşan dolaylı etkinin anlamlılığı için gerçekleştirilmiştir, çünkü babaya bağlanma ile özerklik arasındaki yol anlamlı çıkmadığı için babaya bağlanmanın özerklik aracılığı ile öznel iyi oluş üzerindeki aracılık etkisine bakmak doğru değildir. Sonuç, özerkliğin anneye bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkideki aracılık rolünün anlamlı olduğunu göstermiştir (p=0.001, 95%, .107-.314). Çizelge 5'te ayrıca oluşturulan model tarafından özerklik ve öznel iyi oluş değişkenlerindeki değişimi açıklama oranları sunulmuştur. Buna göre anne babaya bağlanmanın ergenlerin özerklik puanlarındaki varyansın % 14'ünü, anne babaya bağlanma puanları ve ergenlerin özerklik puanları birlikte ergenlerin öznel iyi oluş puanlarındaki varyansın yaklaşık % 83'ünü açıklamıştır.

Çizelge 5. Anne babaya bağlanmanın öznel iyi oluş üzerine olan standardize edilmiş dolaylı etkileri ve model tarafından açıklanan toplam varyanslar

Dolaylı etki	
Anneye bağlanma →Öznel iyi oluş	0.19
Babaya bağlanma → Öznel iyi oluş	0.10
R^2	
Özerklik	0.14
Öznel iyi oluş	0.83

Son olarak yapısal eşitlik modelindeki gözlenen ilişkiler açısından kızlar ve erkekler arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Bunun için AMOS programında çoklu grup analizi kullanılmıştır. Bu analizi yapabilmek için öncelikle kız ve erkekler olarak iki grup oluşturulmuş ve bu iki grubun her bir gözlenen ilişki için elde edilen parametre değerleri z skorları açısından birbiriyle karşılaştırılmıştır (Paternoster, Brame, Mazerolle ve Piquero, 1998). Kızlar ve erkekler için oluşturulan modellerin karşılaştırılması sonucu elde edilen z değerinin (örneğin anneye bağlanmadan özerkliğe giden yolun parametre değeri açısından kızlar ve erkeklerde karşılaştırılması sonucu elde edilen fark değeri) $p<.05$ düzeyinde 1.96'dan büyük olması gözlenen bir ilişkinin

(örneğin; anneye bağlanma ve özerklik ilişkisi) kızlar ve erkekler arasında farklı olduğunu göstermektedir. Bu analiz sonucunda elede edilen z değerleri incelendiğinde hiçbir fark değerinin 1.96'yı aşmadı görülmüş ve böylece gözlenen ilişkiler açısından kızlar ve erkekler arasında bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır.

Şekil 3. Yapısal model (Standartlaştırılmış doğrudan etkiler). Parentez içindeki değerler dolaylı etkileri göstermektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmadan elde edilen sonuçlara ve sonuçlara bağlı olarak önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Bu çalışmada anne babaya güvenli bağlanma, özerklik ve öznel iyi oluş arasındaki doğrudan ve özellikle bağlanma kuramı ve öz-belirleme kuramına dayalı olarak özerkliğin anne babaya güvenli bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide aracılık etkisi incelenmiştir.

Bu çalışmanın ilk hipotezi anne babaya güvenli bağlanmanın ergenlerin özerklik puanları ile olumlu yönde anlamlı ilişki göstereceği yönündeydi. Kuramsal görüşlerle (Bowlby 1988) ve önceki araştırma bulguları ile paralel olarak (Allen ve Land 1999; Hodges, Finnegan ve Perry, 1999; Luke, Sedikides ve Carnelley, 2012; Van Petegem ve diğerleri , 2013) araştırmanın bu hipotezi doğrulanmıştır. Bağlanma kuramına göre anne baba güven üssü konumundadır ve bu çocuğun keşfetme davranışını olumlu yönde etkilemektedir (Bowlby, 1988). Ancak bu çalışmada ve önceki çalışmalarla (Allen ve Land 1999; Hodges ve diğerleri, 1999; Luke ve diğerleri, 2012; Mikulincer ve Shaver 2007b) da gösterildiği gibi anne babanın bu güven üssü konumu ergenin kişisel gelişimi, keşfetme davranışı ve özerklik gelişimi için hala sürmektedir. Güven temeli işlevi çocuğa çevreyi kendine güvenli ve özerk bir şekilde keşfetme için gerekli olan rehberliği sunmaktadır. Buna karşın güvensiz bir bağlanma ilişkisinin bu işlevi sunmadığı için sorunlu özerk bir işleyişle ilişki gösterebileceği beklenebilir (Bowlby, 1988). Daha önceki çalışmalarda da babaya yönelik güvensiz bağlanmanın ergenlerde bağımsız hareket edebilmeyi engellediği ortaya konmuştur (Van Petegem ve diğerleri, 2013). Anne babaya bağlanma ve ergenlerde özerklik arasındaki ilişkinin gücü açısından sonuçlara bakıldığında anneye bağlanma ile özerklik arasındaki ilişki babaya bağlanma ve özerklik arasındaki ilişkiden daha güçlüdür. Bunun nedeni Türk kültüründe

çocukların annelerine babalarından daha yakın olmaları (Sümer ve Güngör,1999 ; Yılmaz , 2000) nedeniyle özerkliği tanımlayan kendi kararlarını alma gibi konularda çocukların öncelikle bu konuları anneleri ile müzakere etmeleri olabilir.

Bu çalışmanın ikinci hipotezi ergenlerin anne ve babaya güvenli bağlanma puanları öznel iyi oluş puanları ile olumlu yönde anlamlı ilişki göstereceği yönündeydi. Daha önceki kuramsal (Kobak ve diğerleri, 1993) ve görgül bulgularla (Laible, Carlo ve Roesch , 2004) da paralel olarak araştırmanın bu hipotezi de doğrulanmıştır. Daha önceki araştırma sonuçları ileri ergenlik döneminde anne babaya güvenli bağlanmanın ergenlerin iyi oluşu ile (yüksek benlik saygısı ve düşük psikolojik stres) olumlu ilişki gösterdiğini ortaya konmuştur (Bradford ve Lyddon, 1993; Laible ve diğerleri, 2004). Bu sonuçlar ayrıca bağlanma kuramının temel görüşleriyle de paralellik göstermektedir. Bağlanma kuramına göre kaygı anlarında duyarlı/hassas ebeveynlere ya da bağlanma figürlerine sahip olmak olumsuz duygularla baş etmek için duygusal araçlar sunmaktadır (Kobak ve diğerleri, 1993). Bu nedenle, bu çalışmaya katılan ergenlerin anne babalarına bağlanma puanları iyi oluş puanları ile olumlu yönde ilişki göstermesi sürpriz değildir. Güvenli bağlanan ergenlerin kendilerini daha mutlu hissettikleri, yaşamlarından daha çok doyum sağladıkları söylenebilir.

Çalışmanın üçüncü hipotezi ise ergenlerin özerklik puanlarının öznel iyi oluş puanları ile olumlu yönde anlamlı ilişki göstereceği yönündeydi. Araştırmanın bu bulgusu kuramsal görüşlerle (Deci ve Ryan, 2000, Ryan ve Deci, 2000) ve araştırma bulguları ile (Chirkov ve diğerleri, 2003; Deci, Ryan, Gagné, Leone, Usunov ve Kornazheva, 2001 ; Sheldon ve Elliot, 1999) benzerlik göstermektedir. Daha önceki çalışmalarda öznel iyi oluşu yordayan temel değişkenlerden birinin temel psikolojik gereksinimlerin alt boyutu olan özerklik gereksiniminin karşılanması olduğu gösterilmiştir (Deci ve Ryan, 2000; Niemiec ve Ryan, 2009; Patrick ve diğerleri, 2007; Ryan ve Deci, 2000; Wentzel ve diğerleri, 2004). Ergenlik dönemindeki en önemli gelişim görevlerinden biri özerkliktir ve özerklik öz belirleme kuramına göre temel psikolojik gereksinimlerden biri durumundadır (Deci ve Ryan, 1985, 2000). Doğal olarak bu temel gereksinimin aile ilişkileri içinde sağlıklı bir şekilde karşılanması ergenlerin ruh sağlığını olumlu yönde etkilemektedir.

Çalışmanın son hipotezi ile anne babaya güvenli bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide özerkliğin aracılık rolü test edilmiştir ve özerkliğin anne babaya güvenli bağlanma ile öznel iyi oluş arasında kısmi aracılık etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Geçmiş bazı çalışmalarda hem anne babayla olan bağlanma ilişkisinin (Kenny ve Gallagher, 2002; Noom, ve diğerleri, 2001) hem de özerkliğin (Deci ve Ryan, 1987; Noom ve diğerleri, 1999) ergenlikte psikososyal uyumla ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Noom ve arkadaşları anne babaya bağlanma, özerklik ve psikolojik uyum arasında ilişki olduğunu göstermişlerdir. Örneğin tutumsal özerklik düzeyleri yüksek olan ve anneye güvenli bağlanan ergenlerin akademik yeterlikleri yüksek bulunmuştur. Anneye babaya güvenli bağlanan ve özerkliğin üç boyutunda yüksek olan ergenlerin öz-saygı düzeyleri yüksek bulunmuştur. Deci ve Ryan' da (1987) özerklik ile öz-saygı ve yetkinlik algısı gibi uyum boyutları arasında ilişki bulmuştur. Kuramsal olarak bu aracılık etkisi bağlanma kuramı (Bowlby, 1969; Ainsworth, 1989) açısından değerlendirilebilir. Kurama göre duyarlı bir ebeveyn ya da çocuğa bakım veren kişi ile çocuk arasında güvenli bağlanma gelişmektedir ve keşfetme davranışına bu güven ilişkisi temel oluşturmaktadır. Ergenlerin keşfetme davranışı için anne babayı güven temeli olarak görmeye ve stres durumlarında onlardan destek almaya devam ettiğini gösteren bulgular bulunmaktadır (Allen ve Land, 1999; Kerns ve diğerleri , 1996). Kurama dayanarak sıcak, destekleyici anne baba ergen ilişkisinin özerkliğin gelişimi için ideal ortamı sağlayacağı ve bunun da kaygı verici ortamlarda ergenin daha işlevsel davranış göstereceği (olumlu ruh sağlığı) ileri sürülebilir. Bu çalışmada da ortaya konan anne babaya güvenli bağlanma ve öznel iyi oluş ilişkisinde özerkliğin aracılık etkisinin bulunması sözü edilen kuramsal görüşlere destek olması açısından önemlidir.

Araştırmanın bütün hipotezleri kuramsal görüşlerle ve daha önce yapılan araştırma bulgularıyla paralel olarak doğrulanmıştır. Ergenlerde güvenli bağlanma ve özerkliğin öznel iyi oluşu anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Ergenlerin de tıpkı çocukluk döneminde olduğu gibi keşfetme davranışlarının devam etmesi ve dolayısıyla kendi kararlarını alabilmeleri ya da kendileriyle ilgili kararlarda söz sahibi olabilmeleri için aileleri ile güven temeline dayalı ilişki kurmaları ve ailelerini güven kaynağı olarak görmeye devam etmeleri gerektiği bu araştırma sonuçlarıyla desteklenmiştir.

Araştırmada aracı değişken olarak alınan özerklikle ilgili ilk ortaya atılan görüşlerde özerkliğin ancak ergenin anne babası ile ilişkisinde ayrışma olduğu sürece gelişebileceği ortaya konulmuştur (Blos, 1962, Freud, 1958; Akt. Steinberg ve Silverberg , 1986). Ancak, öz belirleme kuramına göre ise özerklik bütün kültürlerde evrensel olan üç temel psikolojik gereksinimden biridir ve bireyin davranışlarını yakın ilişkiler içinde kendi iradesiyle yapmasıdır (Deci ve Ryan, 2000). Bu çalışmanın sonuçlarına göre ergenlerin keşfetme davranışları ancak sıcak ve güvene dayalı bir aile ilişkisi içinde gelişmekte ve kendilerini özerk hissetmeleri de onların iyi oluşlarını olumlu yönde etkilemektedir.

Bu çalışmada ayrıca yapısal modelde gösterilen örtük değişkenler arasındaki ilişkilerin katılımcıların cinsiyetine göre değişip değişmediği de incelenmiştir. Sonuçlar, örtük değişkenler arasındaki ilişkilerin kadın ve erkek grubu için anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Bu sonuç alan yazındaki bazı bulgularla benzerlik gösterirken (Karasu, 2013, Fleming, 2005) bazıları ile farklılık (Bumpus, Crouter ve McHale, 2001; Tung ve Dhillon, 2006) göstermektedir. Cinsiyet açısından farklılık bulunmaması ise artık günümüzde birçok değişken açısından cinsiyet farkının azalmasıyla açıklanabilir. Örneğin günümüzde özerklik erkekler için olduğu kadar kadınlar için de önemli değerlerden biri durumundadır (Fleming, 2005).

5. 2. Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına göre, daha sonraki çalışmalar için araştırmacılara ve ergenlerle çalışan alandaki uygulamacılara yönelik bazı öneriler ortaya konulmuştur.

5.2.1.Araştırmcılara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada anne babaya güvenli bağlanmanın ve özerkliğin öznel iyi oluş üzerindeki doğrudan etkilerini ve anne babaya güvenli bağlanmanın özerklik aracılığı ile öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisinin incelemesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın araştırma grubunu ortaokulun 8. sınıfına ve liseye devam eden 14-18 yaş aralığında olan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu çalışma orta ve ileri ergenlik dönemini içeren kesitsel bir çalışmadır ve bulgular bu bağlamda değerlendirilmelidir. Bundan sanra yapılacak çalışmalarda araştırma grubunun ilk ergenlik dönemini de içermesi ve kurgulanan modeldeki ilişkilerin boylamsal olarak ele alınması sürecin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

2. Bu araştırmada ergenlerde özerklik gelişiminin öznel iyi oluşu yordadığı sonucu bulunmuştur. Öz belirleme kuramına göre; tüm insanlar için evrensel olan üç temel psikolojik ihtiyaç (özerklik, ilişkisellik ve yetkinliktir) dan özerklik ergenlik dönemindeki en önemli gelişim görevlerinden biridir. Bu araştırmada üç temel gereksinimden sadece özerklik değerlendirilmiştir. Yapılacak yeni araştırmlarda diğer iki gereksinimin (ilişkisellik ve yetkinlik) ergenlerde farklı değişkenlerle ilişkilendirilerek araştırılması ergenlere sunulacak yardım hizmetlerinin kalitesini arttırmada etkili olacaktır.

3. Ergenlerde anne babaya bağlanma ve özerkliğin iyi oluş üzerindeki doğrudan etkileri ve anne babaya bağlanmanın özerklik gelişimi aracılığı ile öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisi başka örneklemler üzerindeki yeni araştırmalarda incelenebilir.

4. Bu araştırmada Ebeveyn ve Akranlara Bağlanma Envanteri'nin sadece anne babaya bağlanma boyutu araştırma kapsamında incelenmiştir. Bundan sonraki yapılacak

çalışmalarda akrana bağlanma boyutunun da ergenlerde iyi oluşu yordama gücü araştırılabilir.

5. Bu araştırma Aydın ili örneklem grubuyla yürütülmüştür. Alanyazında özerklik ve öznel iyi oluşun kültürler ve ülkeler bakımından farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Türkiye'nin farklı bölgelerinden farklı illerde yapılacak çalışmalarla Türkiye'de bu iki değişken hakkında daha fazla bilgi edinmek ve bölgelerarası karşılaştırma yapabilmek mümkün olacaktır.

6. Bu araştırma, aynı değişkenlerle, farklı ülkelerde de yapılarak kültürel farklılık ve benzerlikler karşılaştırılabilir.

5.2.2.Uygulamacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırma sonuçları göz önünde bulundurulduğunda ergenlerin anne babaya bağlanma biçimlerinin ve özerklik gelişimlerinin onların iyi oluşları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ergenlerle çalışan psikolojik danışmanların, geliştirecekleri programlarla ailelere çocuklarının özerk iradelerinin gelişimini nasıl destekleyecekleri ve bunu sağlamak için nasıl bir ortam oluşturacakları konusunda konsültasyon hizmeti vermeleri yararlı olacaktır.

2. Bu çalışmanın sonuçlarına göre okullarda çalışan psikolojik danışmanlar okul psikolojik danışma ve rehberlik programını hazırlarken, öz belirleme kuramında yer alan ve evrensel olan üç temel gereksinimi (özerklik, yeterlilik ve ilişkisellik) öğretmenlere sunacağı müşavirlik hizmetleri kapsamına almaları ve öğretmenlerin bu gereksinimleri karşılayabilmeleri için öğrencilere destek olmaları, ergenlerin olumlu ruh sağlığı geliştirmesine ve akademik başarılarının artmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Ainsworth, M.D.S., Blehar, M. C., Waters, E. and Wall,S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. New York: Psychology Press.

Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist,* 44 (4) , 709-716.

Ainsworth, M. D. S. and Bowlby, J. (1991), An ethological approach to personality development. *American Psychologist,* 46, 331-341.

Albayrak, S. A. (2005). Çoklu bağlantı halinde en küçük kareler tekniğinin alternatifi yanlı tahmin teknikleri ve bir uygulama. *Zonguldak Kara Elmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1). 105-126.

Allen, J. P. and Land, D (1999). Attachment in adolescence. J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds). *Handbook of attachment theory and research*, (pp. 319- 335), New York: Guilford.

Allen, J.P., Moore. C., Kuperminc, G. and Bell. K. (1998). Attachment and adolescent psychosocial functioning. *Child Development,* 69, 1406–1419.

Allen, J. P., Hauser, S. T., Bell, K. L. and O'Connor, T. G. (1994). Longitudinal assessment of autonomy and relatedness in adolescent-family interactions as predictors of adolescent ego development. *Child Development,* 65, 179–194.

Allen, J. P., Hauser, S. T., Eickholt, C., Bell, K. L. and O'Connor, T. G. (1994). Autonomy and relatedness in family interactions as predictors of expressions of negative adolescent affect. *Journal of Research on Adolescence,* 4, 535-552.

Anderson, James C. and David W. Gerbing; (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach, *Psychological Bulletin,* 103, ss. 411- 423.

Arbuckle, J. L. and Wothke, W. (1999). AMOS users guide version 4.0. Chicago, IL: Small Water.

Armsden, G. C. and Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Relationships to well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence,* 16, 427-454.

Aydın, D. (1999). *Social network composition, social support and psychological well-being in first year METU students: A longitudinal investigation*. Unpublished Thesis, METU, Ankara.

Baltes, M. M. and Silverberg, S. (1994). The dynamics between dependency and autonomy: Illustrations across the lifespan. In D. L. Featherman, R. M. Lerner, & M. Perlmutter (Eds.), *Life-Span Development and Behaviour* (Vol. 12, pp. 41-90). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships.* 7. 147-178.

Bartholomew, K. and Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology,* 61, 226-244.

Baumeister, R. F. and Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin,* 117, 497-529.

Bayraktar, F., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2009). Kız ve erkek ergenlerde benlik saygısı: Bir Model Önerisinin Sınanması. *Türk Psikoloji Dergisi,* 24 (63), 48-69.

Baytemir, K. (2014). *Ergenlikte ebeveyn ve akrana bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide kişilerarası yeterliğin aracılığı.* Doktora Tezi. Gazi Üniverisitesi, Ankara.

Beckert, T. E. (2005). *Fostering autonomy in adolescents: A model of a cognıtıve autonomy and self-evaluatıon*. Paper presented at the American Association of Behavioral and Social Sciences, February 16, 2005, Las Vegas, Nevada.

Beyers, W. And Goossens, L. (1999). Emotional autonomy, psychosocial adjustment and parenting: Interactions, moderating and mediating effects. *Journal of Adolescence*, 22, 753- 769.

Biswas-Diener, R., Diener, E. and Tamir, M. (2004). The psychology of subjective well-being. *Daedalus*, 133, 18-25.

Black, A. E. and Deci, E. L. (2000). The effects of instructors' autonomy support and students' autonomous motivation on learning organic chemistry: A self-determination theory perspective. *Science Education,* 84 (740-756).

Blos, P. (1967). The second individuation process of adolescence. In R. S. Eissler et. al. (Eds.), *Psychoanalytic Study Of The Child* (Vol. 15). New York: International Universities Press.

Bowlby, J. (1969) *Attachment and Loss.* Penguin Books, Harmondsworth.

Bowlby, J. (1980). Attachment and loss: Vol. 3. *Loss: Sadness and depression*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1982). Attachment and loss, Vol. 1: *Attachment* (2nd ed.) New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development.* New York: Basic Books.

Bell, N. J., Forthun, F. L. and Sun, S. (2000). Attachment, adolescent, competencies, and substance use: Developmental considerations in the study of risk behaviors. *Substance Use & Misuse*, 35, 1177-1206.

Bradford, E. and Lyddon, W. (1993). Current parental attachment: Its relation to perceived psychological distress and relationship satisfaction in college students. *Journal of College Student Development*, 34. 256-260.

Bretherton, I. (1990). Open communication and internal working models: Their role in the development of attachment relationships. In R. A. Thompson (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation* (Vol. 36, pp. 57-113). Lincoln: University of Nebraska Press.

Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759–775.

Brennan, K. A., Clark, C. L. And Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory And Close Relationships* (pp. 46–76). New York: Guilford.

Brown, B. B., Mounts, N., Lamborn, S. D. and Steinberg, L. (1993). Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Development*, 64, 467-482.

Bumpus, M. F., Crouter A.C. and McHale S.M. (2001) Parental autonomy granting in adolescence: Exploring gender differences in context. *Developmental Psychology*. 37(2):163–173.

Byrne, B. M. (1998). *Structural equation modeling with LISREL, PRELIS, and SIMPLIS : Basic concepts, applications, and programming*. Mahwah, N. J. : L. Erlbaum Associates, p. 412.

Chen, Z. and Dornbusch, S. M. (1998). Relating aspects of adolescent emotional autonomy to academic achievement and deviant behavior. *Journal of Adolescent Research*, 13, 293–319.

Chirkov, V. I., Ryan, R. M., Kim, Y., and Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and independence: A self-determination theory perspective on internalization of cultural orientations and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 97-110.

Cihangir-Çankaya, Z. (2005). *Öz belirleme modeli: Özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Collins, W. A., Gleason, T. and Sesma, Jr., A. (1997b). Internalization, autonomy, and relationships: Development during adolescence. In J.E. Grusec & L. Kuczynski (Eds.). Parenting and Children's Internalization of Values*: A handbook of contemporary theory.* New York: Wiley & Sons.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli SPSS ve LİSREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Damarlı, Ö. (2006) *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma sitilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Deci, E. L.and Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.

Deci E. L and Ryan R. M. (1987). The support of autonomy and the control of behaviour. *Journal of Personality and Social Psychology* 53, 1024-1037.

Deci, E. L., La Guardia, J. G., Moller, A. C., Scheiner, M. J. and Ryan, R. M. (2006). On the benefits of giving as well as receiving autonomy support: Mutuality in close friendship. *Personality and Social Psychology Bulletin,* 32, 313–326.

Deci, E. L. and Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry* 11, 319–338.

Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagné, M., Leone, D. R., Usunov, J. and Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former eastern bloc country: A cross-cultural study of self-determination. *Personality and Psychology Bulletin,* 27, 930–942.

Deniz, M., Çok, F. ve Duyan, V. (2013). Duygusal özerklik ölçeğinin ergenler için uyarlanması ve psikometrik özellikleri. *Education and Science*, 38 (167), 352–363.

Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness, and a proposal fornational index. *American Psychologist,* 55, 34-43.

Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31,103-57.

Diener, E. (1984). "Subjective well-being" *Psychological Bulletin*, 95(3), 542–575.

Diener, E. and Chan, M.Y. (2011). Happy people live longer: Subjective well-being contributes to health and longevity. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 3 (1), 1– 43.

Diener, E. and Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life-satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653-663.

Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. and Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.

Diener, E. and Fujita, F. (1995). Resources, personal strivings, and subjective well-being: A nomothetic and idiographic approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 926–935.

Diener, E., Kesebir, P. and Lucas, R. (2008). Benefits of accounts of well being for societies and for psychological science, *Applied Psychology*, 57, 37-53.

Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R.E. and Smith, H.L. (1999). Subjective well- being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin* 125 (2), 276–302.

Dursun, Y. ve Kocagöz, E. (2010) Yapısal eşitlik modellemesi ve regresyon: Karşılaştırmalı bir analiz. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 35, 1-17.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York :W. W. Norton & Company, Inc.

Eryılmaz, A. (2011). Satisfaction of needs and determining of life goals: A model of subjective well-being for adolescents in high school. *Educational Sciences: Theory & Practice*. 11 (4), 1757-1764.

Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 11(3), 189-20.

Feldman, S. S. and Rosenthal, D.A. (1991). Age expectations of behavioral autonomy in Hong Kong, Australian and American youth: The influence of family variables and adolescents' values. *International Journal of Psychology*, 26, 1–23.

Felton, L. and Jowett, S. (2012). "What do coaches do" and "how do they relate": Their effects on athletes' psychological needs and functioning. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 23, 130-139.

Fleming, M. (2005). Gender in adolescent autonomy: Distinction between boys and girls accelerates at 16 years of age. *Electronic Journal of Research in Education Psychology*, 3(2), 33-52.

Fortier, M. S., Vallerand, R. J. and Guay, E (1995). Academic motivation and school performance: Toward a structural model. *Contemporary Educational Psychology*, 20, 257-274.

Gardner, M.and Steinberg, L. (2005). Peer influence on risk-taking, risk preference, and risky decision-making in adolescence and adulthood: An experimental study. *Developmental Psychology,* 41, 625–635.

Gençöz, T. (2000). Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi,* 15 (46), 19-26.

Göçener, D. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri ile kişiler arası ilişki tarzları arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Gray, M. R. and Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 574 – 587.

Greenberger E. (1984) Defining psychosocial maturity in adolescence. *Advances in Child Behavioral Analysis and Therapy* 3, 1–37.

Greenberger E. and Sorensen A.B. (1974) Toward a concept of psychosocial maturity. *Journal of Youth and Adolescence* 3, 329–358.

Grolnick, W. S. (2003). *The psychology of parental control: How well-meant parenting backfires.* Mahwah, NJ: Erlbaum Publishers.

Hill, J. P. and Holmbeck, G. N. (1986). Attachment and autonomy during adolescence. In G. J. Whitehurst (Ed.), *Annals of Child Development*. Vol. 3; (pp. 145–189). Greenwich, CN: JAI Press.

Hmel, B. A. and Pincus, A. L. (2002). The meaning of autonomy: On and beyond the interpersonal circumplex. *Journal of Personality*, 70, 277–310.

Hodges, E., Finnegan, R. and Perry, D. (1999). Skewed autonomy-relatedness in preadolescents' conceptions of their relationships with mother, father, and best friend. *Developmental Psychology*, 35(3), 737–748.

Horley, J. and J. J. Lavery (1995). Subjective well-being and age. *Social Indicators Research,* 34, 275–282.

İlhan, T. ve Özbay, Y. (2010). Yaşam amaçlarının ve psikolojik ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34*)*, 109-118.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). The autonomous-relational self : A new synthesis. *European Psychologist,* I , 180-186.

Kaplan, B. ve Aksel, E. Ş. (2013). Ergenlerde bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi,* 1 (1): 21-49.

Karasu, H. (2013). *Ergenlerde özerkliğin yordayıcısı olarak bağlanma sitilleri ve proaktif kişilik yapılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

Kenny, M. (1987). The extent and function of parental attachment among first-year college students. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 17–27.

Kenny, M. E. and Gallagher, L. A. (2002). Instrumental and social/relational correlates of perceived maternal and paternal attachment in adolescence. *Journal of Adolescence*, 25, 203- 219.

Kermen, U. ve Sarı, T. (2014). Üniversite öğrencilerinde ihtiyaç doyumu ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 14 (2), 175-185.

Kerns, K. A., Klepac, L. and Cole, A. (1996). Peer relationships and preadolescents' perceptions of security in the child-mother relationship. *Developmental Psychology*, 32, 457–466

Keyes, C. L. M., Shmotkin, D. and Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 1007-1022.

Kline, R. B. (1998*). Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: The Guilford Press.

Kobak R. R., Cole H. E., Ferenz-Gillies R., Fleming W.S. and Gamble W.(1993). Attachment and emotion regulation during mother-teen problem-solving: A control theory analysis. *Child Development*, 64, 231–245.

Kocayörük, E. (2009). Anne-baba ve akran bağlanmasının ergenlerin uyum düzeylerini yordama gücü. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama,* 8 (15), 103-118.

Kocayörük, E. (2010b). A Turkish adaptation of the inventory of parent and peer attachment: The reliability and validity study. *Eğitim Araştırmaları - Eurasian Journal of Educational Research,* 40,133-151.

Kocayörük, E. (2012). Öz-belirleme kuramı açısından ergenlerin anne baba algısı ile duyuşsal iyi oluşları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi.*, 4 (37), 24-37.

Kocayörük, E., Şimşek, Ö. F. (2009). Ergenlerde Ana-Baba Bağlanması ile İyi Oluş İlişkisinde Benlik Saygısının Aracılık Etkisi, *The First International Congress of Educational Research,* Çanakkale Onsekiz Mart University, May 1-3, Çanakkale, Turkey.

Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Laible D. J. (2007) Attachment with parents and peers in late adolescence: Links with emotional competence and social behavior. *Personality and Individidual Dif ferences,* 43, 1185-1197.

Laible, D. J., Carlo, G. and Raffaelli, M. (2000). The differential relation of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence,* 29, 45-59.

Laible, D. J., Carlo, G.and Roesch, S. C. (2004). Pathways to self-esteem in late adolescence: The role of parent and peer attachment, empathy, and social behaviours. *Journal of Adolescence,* 27, 703-716.

Laghi, F., Baiocco, R., Lonigro, A., Capacchione, G. and Baumgartner, E. (2012). Family functioning and binge drinking among Italian adolescents. *Journal of Health Psychology,* 17(8), 1132-1141.

Laghi, F., Pallini, S., D'Alessio, M. and Baiocco, R. (2011). Development and validation of the Effficacious Self-presentation Scale. *Journal of Genetic Psychology,* 172 (2), 1–11.

Laghi F., D'Alessio M., Pallini S. and Baiocco R. (2009). Attachment representations and time perspective in adolescence. *Social Indicators Research,* 90 , 181-194.

La Guardia, J. G., Ryan, R. M., Couchman, C. E.and Deci, E. L. (2000). Within-person variation in security of attachment: A self-determination theory perspective on attachment, need fulfilment, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79 , 367-384.

Larson, R. W., Richards, M. H., Moneta, G., Holmbeck, G. and Duckett, E. (1996). Changes in adolescents' daily interactions with their families from ages 10 to 18: Disengagement and transformation. *Developmental Psychology,* 32, 744-754.

Leak, G. K. and Cooney, R. R. (2001). Self determination, attachment styles and well-being in adult romantic relationships. *Representetive Research in Social Psychology*, 25, 55-62.

Levy-Warren, M. H. (1999). I am, you are, and so we are: A current perspective on adolescent separation-individuation theory. In A. H. Esman, L. T. Flaherty and H. A. Horowitz (Eds.), *Adolescent Psychiatry: Developmental and Clinical Studies* (Vol. 24, pp. 3-24). Hillsdale, NJ: Analytic Press.

Luke, M. A., Sedikides, C. and Carnelley, K. (2012). Your love lifts me higher! The energizing quality of secure relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin,* 38 , 721–733.

Maccoby, E. E. and Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. Mussen (Ed.) *Handbook of Child Psychology.* (Vol. 4., pp. 1-101). New York: Wiley.

Mikulincer, M. and Shaver, P. R. (2003). The attachment behavioral system in adulthood: Activation, psychodynamics, and interpersonal processes. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental and social psychology* (Vol. XXXV, pp. 56-152). New York: Academic Press.

Mikulincer, M. and Shaver, P. R. (2007b). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: Guilford Press.

Motzoi, C. (2004). *Attachment to mother and father and autonomy in early adolescence* (Master's thesis, The Department of Psychology at Concordia University, Montreal, Quebec, Canada). Retrieved from http:spectrum.library.concordia.ca

Morsünbül, Ü. (2011). *Ergenlikte özerkliğin ve kimlik biçimlenmesinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi.* Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Musaağaoğlu, C. ve Güre, A. (2005). Ergenlerde davranışsal özerklik ile algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi,* 20 (55), 79-94.

Musaağaoğlu, C. (2004). *Ergenlik sürecinde özerkliğin gelişimi ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiler.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Nickerson, A. and Nagle, R. J. (2005). Parent and peer attachment in late childhood and early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 25, 223 – 249.

Niemiec, C. P., Lynch, M. F., Vansteenkiste, M., Bernstein, J., Deci, E. L. and Ryan, R. M. (2006). The antecedents and consequences of autonomous self-regulation for college: A self determination theory perspective on socialization. *Journal of Adolescence*, 29, 761-775.

Niemiec, C. and Ryan, R. (2009). Autonomy, competence, and relatedness in the classroom; Applying self-determination theory to educational practice. *Theory and Research in Education*, 7 (2), 133-144.

Nigar, F. (2014). *Ortaokul öğrencileri ile yatılı bölge ortaokul öğrencilerinin öznel iyi oluş ve temel psikolojik ihtiyaçlar düzeyinin karşılaştırılması.* Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniveristesi, Tokat.

Noom, M. J. (1999). *Adolescent autonomy: Characteristics and correlates*. Eburon, Delft, The Netherlands.

Noom, M. J., Dekovic, M., and Meeus, W. (1999). Autonomy, attachment, and psychosocial adjustment during adolescence: A Double-edged sword?. *Journal of Adolescence*, 22, 771-83.

Noom, M. J., Dekovic, M. and Meeus, W. (2001). Conceptual analysis and measurement of adolescent autonomy. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 577–595.

Oishi, S., Schimmack, U. and Diener, E. (2001). Pleasures and subjective well-being. *European Journal of Personality*, 15, 153–167.

Okun, M. A., Stock, W. A., Haring, M. J. and Witter, R. A. (1984). Health and subjective well-being: A meta-analysis. *International Journal of Aging and Human Development*, 19, 111-132.

Özer, G. (2009). *Öz-belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Özdemir, Y. (2012). Ergenlerin öznel iyi oluşlarının özerk, ilişkisel ve özerk ilişkisel benlik kurguları açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 188-198.

Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2013). İlk ergenlikte ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu. *İlköğretim Online,* 12(3), 836-848.

Paternoster, R., Brame, R., Mazerolle, P. and Piquero, A. (1998). Using the correct statistical test for the equality of regression coefficients. *Criminology*, 36(4), 859–867.

Patrick, H., Knee, C. R., Canevello, A., and Lonsbary, C. (2007). The role of need fulfillment in relationship functioning and well-being: A selfdetermination theory perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 434–457.

Pavot, W. and Diener, E. (1993). Review of the satisfaction with life scale. *Psychological Assessment*, 5, 164-72.

Raja, S. N., McGee, R. and Stanton, W. R. (1992). Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 471-485.

Raykow, T. and Marcoulides, G. A. (2006). *A first Course in Structural Equation Modeling*. London: Lavrance Erlbaum Associates Publishers.

Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J. and Ryan, R. M. (2000). Daily well- being: The role of autonomy, competence, and relatedness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 419–435.

Rice, K. G. (1990). Attachment in adolescence: A narrative and meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence,* 19, 511 – 537.

Ryan, R. M., Huta, V. and Deci, E. L. (2008). Living well: A self-determination theory perspective on eudaimonia. *Journal of Happiness Studies*, 9, 139-170.

Ryan, R. M., and Deci, E. L. (2006). Self-Regulation and the problem of human autonomy: Does psychology need choice, selfdetermination, and will? *Journal of Personality*, 74, 1557–1585.

Ryan, R. M. and Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68–78.

Ryan, R.M. and Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being, *Annual Review of Psychology*, 52, 141-166.

Ryan, R. M. and Deci, E. L. (2002). An overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. In E. L. Deci & R. M. Ryan (Eds.), *Handbook of Self- Determination Research* (pp. 3-33). Rochester, NY: University of Rochester.

Ryan, R. M. and La Guardia, J. G. (2000). What is being optimized? Self-determination theory and basic psychological needs. In S. H. Qualls & N. Abeles (Eds.), *Psychology and The Aging Revolution: How We Adapt to Longer Life* (pp. 145–172). Washington, DC: American Psychological Association.

Ryan, R. M. and Lynch, J. H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the he vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60, 340–356.

Ryan, R. M., Deci, E. L. and Grolnick, W. S. (1995). Autonomy, relatedness, and the self: Their relation to development and psychopathology. In D. Cicchetti & D. J. Cohen (Eds.), *Developmental Psychopatholoy*: *Theory and methods.*(pp. 618–655), New York: Wiley.

Ryan, R. M., Stiller, J. D. and Lynch, J. H. (1994). Representations of relationships to teachers, parents, and friends as predictors of academic motivation and self-esteem. *Journal of Early Adolescence*, 14, 226-249.

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1069–1081.

Ryff, C. D. and Singer, B. H. (1998). The contours of positive human health. *Psychological Inquiry,* 9, 1-28.

Schwarz, N. and Strack, F. (1999). Reports of subjective well-being: Judgemental processes and their methodological implications. In D. Kahneman, E. Diener, & N. Schwarz (Eds.), *Well-being: The foundations of Hedonic Psychology* (pp. 61–84). New York: Russell Sage

Seligman, M. E. and Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5–14.

Sessa, F. M. and Steinberg, L. (1991). Family structure and the development of autonomy during adolescence. *Journal of Early Adolescence,* 11, 38-55.

Shaver, P. and Brennan, K.A. (1992). Attachment styles and the "Big Five" personality traits: Their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin,* 18 (5), 536-54.

Shaver, P. R. and Hazan, C. (1993). Adult romantic attachment: Theory and evidence. In D. Perlman & W. Jones (Eds.), *Advances in Personal Relationships* (Vol. 4, pp. 29-70). London: Jessica Kingsley.

Shaver, P. R. and Mikulincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment and Human Development,* 4, 133-161.

Sheldon, K. M. and Elliot, A. J. (1999). Goal striving, need satisfaction, and longitudinal well-being: The self concordance model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 546-557.

Sheldon, K. M., Ryan, R. M. and Reis, H. T. (1996). What makes for a good day? Competence and autonomy in the day and in the person. *Personality and Social Psychology Bulletin,* 22, 1270–1279.

Silk, J. S., Morris, A. S., Kanaya, T. and Steinberg, L. (2003). Psychological control and autonomy granting: Opposite ends of a continum or distinct constructs? *Journal of Research on Adolescence,* 13, 113-128.

Simons, K.J., Paternite, C.E. and Shore, C. (2001). Quality of parent/adolescent attachment and aggression in young adolescents. *Journal of Early Adolescence,* 21(2), 182-203.

Soenens, B., Vansteenkiste, M., Lens, W., Luyckx, K., Goossens, L., Beyers, W. and Ryan, R.M. (2007). Conceptualizing parental autonomy support: Adolescent perceptions of promotion of independence versus promotion of volitional functioning. *Developmental Psychology*, 43, 633-646.

Sroufe, L. A. and Waters, E.(1977). Attachment as an organizational construct. *Child Development,* 48, 1184-1199.

Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11, 1–19.

Steinberg, L. (2004). Risk taking in adolescence: What changes, and why? *Annals of the NewYork Academy of Sciences,* 1021, 51–58.

Steinberg, L (2007). *Ergenlik* . (Çev. Ed: Figen Çok), Ankara: İmge Kitabevi.

Steinberg, L. and Silverberg, S. B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development,* 57, 841-851.

Sümer, N. ve Güngör D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin baglanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi,* 14, 35-58.

Sümer, N. Ve Anafarta-Şendağ, M. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24, 86- 101.

Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics (5th ed.)*. Boston, MA: Allyn & Bacon.

Tambelli, R., Laghi, F., Odorisio, F. and Notari, V. (2012). Attachment relationships and internalizing and externalizing problems among Italian adolescents. *Journal of Youth and Service Review,* 34, 1465–1471.

Terzi, Ş. ve Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,* 31, 1-11.

Thompson, R. A. (1999). Early attachment and later development. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 265–286). New York: Guilford Press.

Tung, S. and Dhillon, R. (2006). Emotional autonomy in relation to family environment: A gender perspective. *Journal of The Indian Academy of Applied Psychology*, 32(3), 201-221.

Türkdoğan, T. ve Duru, E. (2012). Üniversite öğrencilerinde öznel iyi-oluşun yordanmasında temel ihtiyaçlarının karşılanmasının rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,* 12 (4), 2429-2446.

Türkmen, M. (2011). *Öznel iyi oluşun yapısı ve anababa tutumları, özsaygı ve sosyal destekle ilişkisi: Bir model sınaması*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Vallerand, R.J. (1997). Toward a hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. In M. Zanna (Eds.), *Advances in Experimental Social Psychology* (pp. 271-360). New York: Academic Press.

Van Petegem S, Beyers W, Brenning K, and Vansteenkiste M. (2013). Exploring the association between insecure attachment styles and adolescent autonomy in family decision making: A differentiated approach. *Journal of Youth Adolescence*, 42(12), 1837-46.

Vansteenkiste, M., Zhou, M., Lens, W. and Soenens, B. (2005). Experiences of autonomy and control among Chinese learners: Vitalizing or immobilizing? *Journal of Educational Psychology*, 97, 468–483

Waterman, A. S. (1993). Two conceptions of happiness: Contrasts of personal expressiveness (eudaimonia) and hedonic enjoyment. *Journal of Personality and Social Psychology,* 64(4), 678-691.

Watson, D., Clark, L. and Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology,* 54, 1063-1070.

Wentzel, K. R., McNamara Barry, C. and Caldwell, K. A. (2004). Friendships in Middle School: Influences on motivation and school adjustment. *Journal of Educational Psychology,* 96(2), 195-203.

White, R. (1959) Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66, 297-333.

Wilkinson, R. B. and Walford, W. A. (2001). Attachment and personality in the psychological health of adolescents. *Personality and Individual Differences*, 31, 473-484.

Wood, W., Rhodes, N. and Whelan, M. (1989). Sex differences in positive well-being: A consideration of emotional style and marital status. *Psychological Bulletin,* 106(2), 249-264.

Yılmaz, A. (2000). Anne-baba tutum ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi,* 7 (3), 160-172.

Yılmaz, V. ve Çelik, H. E. (2009). *LISREL ile yapısal eşitlik modellemesi-I*, Ankara: Pegem Akdemi Yayınları.

Zimmer-Gembeck, M.J. (2001). Autonomy in adolescence. In J. V. Lerner & R. M. Lerner (Eds.), *Adolescence in America: An Encyclopedia*. Denver, CO: ABC CLIO.

Zimmer-Gembeck, M. J., and Collins, W. A. (2003). Autonomy development during adolescence. In G. R. Adams & M. Berzonsky (Eds.), *Handbook of Adolescence* (pp. 175-204). Oxford: Blackwell.

Zimmermann, P. (1999). Structure and functioning of internal working models of attachment and their role for emotion regulation. *Attachment and Human Development*, 1, 55–71.

Zimmermann, P. and Becker-Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations in adolescence: The influence of ego-identity status. *Journal of Adolescence*, 25, 107–124.

EKLER

EK A. Kişisel Bilgi Formu

EK B. Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Ölçeği

EK C. Ergen Özerklik Ölçeği

EK D. Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği

EK E. Yaşam Doyumu Ölçeği

EK. F. Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü Ölçek Uygulama İzin Belgesi

EK G. Özgeçmiş

EK. A. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Gençler,

Aşağıda sizden yaşamınızla ilgili bazi bilgiler istenmektedir. Bu bilgiler sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır ve sadece araştırmacı tarafından incelenecektir, onun dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. İfadelerin karşısına size en uygun seçeneği içtenlikle işaretlemeniz doğru sonuçlar elde etme açısından çok önemlidir. Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Melek ÖZDEMİR
(Psikolojik Danışman)

1. Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek
2. Sınıfınız: ( ) 8. Sınıf ( ) 9. Sınıf ( )10.sınıf ( ) 11.sınıf ( ) 12.sınıf
3. Yaşınız:……

4.Anne Baba Birlikteliği

( ) Annem babam sağ ve birlikte yaşıyoruz
( )Ayrılar annemle yaşıyorum.
( )Ayrılar babamla yaşıyorum.
( )Annem hayaytta değil.
( )Babam hayatta değil.
( )Yurtta/ başkasının yanında kalıyorum.

5. Annenizin Eğitim Düzeyi

( ) Okur yazar değil ( ) Okur-yazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul
( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Lisansüstü / Doktora

6.Babanızın Eğitim Düzeyi

( ) Okur yazar değil ( ) Okur-yazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul
( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Lisansüstü/Doktora

7.Ailenin Gelir Düzeyi

( ) 500-1000 TL
( ) 1000-1500 TL
( ) 1500-3000 TL
( ) 3000-4000 TL
( ) 4000-6000 TL
( ) 6000 TL ve üzeri

EK. B. EABÖ

AÇIKLAMA: Yaşamınızda önemli yere sahip olan insanlarla ilişkilerinize yönelik aşağıda bir takım ifadeler verilmiştir. I. Bölümde annenizle, II. Bölümde babanızla ve III. Bölümde yakın arkadaşlarınızla ilgili ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir bölümü dikkatle okuyarak cevaplayınız.

Sınıf: Yaş: Cinsiyet:

BÖLÜM I ANNENİZ İLE İLİŞKİNİZ	Hiçbir zaman doğru değil	Nadiren doğru	Bazen doğru	Sıklıkla doğru	Her zaman doğru
01. Annem benim duygularıma saygı duyar.	1	2	3	4	5
02. Annemin, annelik görevini iyi yaptığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
03. Keşke farklı bir annem olsaydı.	1	2	3	4	5
04. İlgilendiğim konularda annemin görüşünü almayı isterim	1	2	3	4	5
05. Bir şeye üzüldüğümde annem bunu anlar.	1	2	3	4	5
06. Annemle sorunlarım hakkında konuşmak beni utandırır.	1	2	3	4	5
07. Annemin bildiğinden çok daha fazla mutsuzum.	1	2	3	4	5
08. Bir şeyleri tartışırken annem benim düşüncelerime önem verir.	1	2	3	4	5
09. Annemin zaten kendi sorunları var, bu yüzden kendi sorunlarımla onu rahatsız etmem.	1	2	3	4	5
10. Annem kendimi daha iyi anlamama yardım eder.	1	2	3	4	5

11. Problemlerimi ve sıkıntılarımı anneme anlatırım.	1	2	3	4	5
12. Annemden fazla ilgi görmem.	1	2	3	4	5
13. Annem sorunlarımı ona anlatmamda bana yardımcı olur.	1	2	3	4	5
14. Annem beni anlar.	1	2	3	4	5
15. Bir şeye kızdığımda annem anlayışlı olmaya çalışır.	1	2	3	4	5
16. Anneme güvenirim.	1	2	3	4	5
17. İçimi dökmeye ihtiyaç duyduğumda, anneme güvenebilirim.	1	2	3	4	5
18. Annem bir şeyin canımı sıktığını bilirse, bunu bana sorar.	1	2	3	4	5
BÖLÜM II BABANIZ İLE İLİŞKİNİZ					
01. Babam benim duygularıma saygı duyar.	1	2	3	4	5
02. Babamın, babalık görevini iyi yaptığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
03. Keşke farklı bir babam olsaydı.	1	2	3	4	5
04. İlgilendiğim konularda babamın görüşünü almayı isterim	1	2	3	4	5
05. Bir şeye üzüldüğümde babam bunu anlar.	1	2	3	4	5
06. Babamla sorunlarım hakkında konuşmak beni utandırır.	1	2	3	4	5
07. Babamın bildiğinden çok daha fazla mutsuzum.	1	2	3	4	5
08. Bir şeyleri tartışırken babam benim düşüncelerime önem verir.	1	2	3	4	5
09. Babamın zaten kendi sorunları var, bu yüzden kendi sorunlarımla onu rahatsız etmem.	1	2	3	4	5
10. Babam kendimi daha iyi anlamama yardım eder.	1	2	3	4	5
11. Problemlerimi ve sıkıntılarımı babama anlatırım.	1	2	3	4	5
12. Babam sorunlarımı ona anlatmamda bana yardımcı olur.	1	2	3	4	5
13. Babam beni anlar.	1	2	3	4	5
14. Bir şeye kızdığımda babam anlayışlı olmaya çalışır.	1	2	3	4	5
15. Babama güvenirim.	1	2	3	4	5
16. Babam bugünlerde nasıl bir dönemden geçtiğimi anlamıyor.	1	2	3	4	5
17. İçimi dökmeye ihtiyaç duyduğumda, babama güvenebilirim.	1	2	3	4	5
18. Babam bir şeyin canımı sıktığını bilirse, bunu bana sorar.	1	2	3	4	5

EK C. ERGEN ÖZERKLİK ÖLÇEĞİ

	Hiçbir zaman doğru değil	Nadiren doğru	Bazen doğru	Sıklıkla doğru	Her zaman doğru
1. Yaptıklarım kendi kontrolüm altındadır	1	2	3	4	5
2. Çabuk karar verememem	1	2	3	4	5
3. Başkalarının beni yönlendirmesine izin vermem	1	2	3	4	5
4. Kararlarım üzerinde başkalarının büyük etkisi vardır	1	2	3	4	5
5. Diğer insanlarla aynı görüşte olmadığımda, kendi kararımı uygularım	1	2	3	4	5
6. Bir şey yapmak istediğimde, bir planım vardır	1	2	3	4	5
7. İnsanlar yeteneklerimin neler olduğunu sorduğunda, uzun süre düşünmek zorunda kalırım	1	2	3	4	5
8. Bir şey yapacağım zaman, kendimi o işe hazırlamakta güçlük çekerim	1	2	3	4	5
9. Diğer insanlarla tartışmaktan kaçınırım	1	2	3	4	5
10. Başkalarının isteklerine uymaya eğilimliyim	1	2	3	4	5
11. Ne istediğimi bilirim	1	2	3	4	5
12. Çoğu hedef benim için ulaşılamazdır	1	2	3	4	5
13. Başkalarından farklı bir şey yapmak istediğimde, bunu yaparım	1	2	3	4	5
14. Hedeflerime nasıl ulaşacağımı bilirim	1	2	3	4	5
15. Yeteneklerimin neler olduğunu bilirim	1	2	3	4	5
16. Seçim yapmakta zorlanırım	1	2	3	4	5
17. Birşeyi istediğimde, onu nasıl elde edeceğimi bilirim.	1	2	3	4	5
18. Hedeflerime ulaşmak için plan yapmakta zorlanırım	1	2	3	4	5
19. Hayattaki seçeneklerimin neler olduğunu bilirim					

EK D. POZİTİF VE NEGATİF DUYGU ÖLÇEĞİ (PNDÖ)

Aşağıda bazı duygu ifadeleri bulunmaktadır. Sizden, her bir duyguyu genelde yaşama sıklığınızı aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde uygun rakamı daire içine almanız istenmektedir.

	Asla	Çok Nadiren	Nadiren	Bazen	Sıkça	Çoğunlukla	Daima
1. İlgili	1	2	3	4	5	6	7
2. Sıkıntılı	1	2	3	4	5	6	7
3. Heyecanlı	1	2	3	4	5	6	7
4. Mutsuz	1	2	3	4	5	6	7
5. Güçlü	1	2	3	4	5	6	7
6. Suçlu	1	2	3	4	5	6	7
7. Ürkmüş	1	2	3	4	5	6	7
8. Düşmanca	1	2	3	4	5	6	7
9. Hevesli	1	2	3	4	5	6	7
10. Gururlu	1	2	3	4	5	6	7
11. Asabi	1	2	3	4	5	6	7
12. Uyanık	1	2	3	4	5	6	7
13. Utanmış	1	2	3	4	5	6	7
14. İlhamlı	1	2	3	4	5	6	7
15. Sinirli	1	2	3	4	5	6	7
16. Kararlı	1	2	3	4	5	6	7
17. Dikkatli	1	2	3	4	5	6	7
18. Tedirgin	1	2	3	4	5	6	7
19. Aktif	1	2	3	4	5	6	7
20. Korkmuş	1	2	3	4	5	6	7

EK E. YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ

Aşağıda genel olarak yaşamınız ve yaşamınızın bazı alanlarındaki doyumunuz ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Sizden istenen aşağıdaki ifadelerin sizin için uygunluk düzeyini aşağıdaki ölçekteki uygun rakamı daire içine alarak işaretlemenizdir.

	Hiç uygun değil	Uygun değil	Uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
1. Yaşamım idealime büyük ölçüde yaklaşıyor.	1	2	3	4	5
2. Yaşam koşullarım mükemmel.	1	2	3	4	5
3. Yaşamımdan memnunum	1	2	3	4	5
4. Yaşamda şu ana kadar istediğim önemli şeylere sahip oldum.	1	2	3	4	5
5. Yaşamımı bir daha yaşasaydım hiçbir şeyi değiştirmek istemezdim.	1	2	3	4	5

EK. F.

Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü Ölçek Uygulama İzin Belgesi

T.C.
AYDIN VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 66329276/605/1759366
Konu: Araştırma İzni.

17/02/2015

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)
AYDIN

Ilgi : 12/01/2015 tarih ve 103 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitünüz Eğitimde Psikolojik Hizmetler Ana Bilim Dalı Eğitim Psikolojisi tezli yüksek lisans programı öğrencisi Melek ÖZDEMİR'in, "Ergenlik Döneminde Bağlanma, Özerklik ve İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" konulu tez çalışmasını İlimiz Efeler İlçesindeki Lise ve Ortaokullarımızda uygulama isteği, Milli Eğitim Bakanlığı 2012/13 sayılı genelgesi doğrultusunda incelenmiştir.

2014-2015 eğitim öğretim yılında İlimiz Efeler İlçesindeki Lise ve Ortaokullarımızdaki öğrencilere Veri Toplama Araçlarının uygulanması uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Pervin TÖRE
Milli Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmzalı
Aslı ile Aynıdır
17/02/2015

Meşrutiyet Mah.Kültür Cad. No:20 AYDIN
E-posta : aydinmem@meb.gov.tr
Web : http://aydin.meb.gov.tr

İrtibat :Md.Yrd. Y.YILMAZ
Telefon :0-256-2151028
Faks :0-256-2251268

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. http://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 8ff0-80b1-384d-990e-e14a kodu ile teyit edilebilir.

EK G. ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Melek ÖZDEMİR

Doğum Tarihi: 1975

İletişim Bilgileri: Halide Hatun İlkokulu Girne Mah. Efeler/ AYDIN

Telefon : 05056755731

E-posta Adresi: melekozdemir©yahoo.com

Öğrenim Durumu: Lisans

Derece	Bölüm/ Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Eğitim Bilimleri Bölümü / Rehberlik ve Psikolojik Danışma A.B.D.	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1993-1998

İş Deneyimi:

Ünvan	Görev Yeri	Yıl
Rehber Öğretmen (Psikolojik Danışman)	Mersin Mithatpaşa İlköğretim Okulu	1998- 2001
Rehber Öğretmen (Psikolojik Danışman)	Ankara Şafaktepe İlköğretim Okulu	2001-2010
Rehber Öğretmen (Psikolojik Danışman)	Aydın Işıklı İlköğretim Okulu	2010-2012
Rehber Öğretmen (Psikolojik Danışman)	Aydın Zübeyde Hanım Anaokulu	2012-2014
Rehber Öğretmen (Psikolojik Danışman)	Aydın Halide Hatun İlkokulu	2012- Halen görevde